

A humble Offering to:
His Holiness Jagadguru
Sri Sankara Vijayendra Saraswati Swamigal
ASATOMA SADGAMAYA
(Lead Me To Truth)

SUMATHI SATAKAM

A humble Offering to:
His Holiness Jagadguru
Sri Sankara Vijayendra Saraswati Swamigal
ASATOMA SADGAMAYA
(Lead Me To Truth)

BOOK 2
SUMATHI SATAKAM

Written By:
Smt. Vijayalakshmi Vadavalli
(Telugu Explanation)

Illustrations:
Smt. Swathi Achyuta

English Translation:
Smt. Manikyavalli Rao (USA)

Copyright with:

Dakshina Moolamnaya Sarvagnya Sri Kanchi Kamakoti Peetam

The Kanchi Kamakoti Peetam

No:1, Salai Street

Kanchipuram, Tamil Nadu- 635 502

First Edition : 2022

For Copies : kanchimutt@gmail.com

Coordinators : **Smt. Hima Bindu Pyda**
hbpyda@gmail.com (USA)

Smt. Magapu Gnana Prasuna
hanumagapu@gmail.com(India)

Published By : **Sri Kanchi Kamakoti Peetam**
Kantepudi- 522438 AP
&
Sri Kamakoti Bhakti Kendra
USA

Printed at : **Sree Lakshmi Press**
14/2 Arundelpet
Guntur - 522 002, A.P.

శ్రీ గురుభ్యో నమః

His Holiness Sri Sankara Vijayendra Saraswati Swami Varu

॥ Sri Chandramouleeswaraya Namaha: ॥
Sri Sankara Bhagavadpadacharya Paramparagatha Moolamnaya Sarvajnapeeta :

His Holiness Sri Kanchi Kamakoti Peetadhipathi
JAGADGURU SRI SANKARACHARYA SWAMIGAL
Srimatam Samsthanam

No. 1, Salai Street,

::

Kancheepuram - 631 502.

Date : 24.06.2021

తెలుగు సాహిత్యమున బహు ధా విస్తృతము ప్రక్రియలచే సతక సాహిత్యముకంటె .
ప్రతి పద్యమునకు చందాసక మకులములను సతకముల లక్షణము . తిడి
మన చందాసకము కవచము . పదమైనను కవచము . ఇతర సాహిత్య ప్రక్రియలచే
కాననగు నియములు సతకమునకు వేరు . అంబుబద్ధమైయున్న చాలము . కవి
తాను చెప్పవచ్చునది సంక్షిప్తము నేలుగా చెప్పుట సతక పద్యములవిశిష్టత .
సతకము లను నంబుబు పైబడిన పద్యములుంటు ప సతకము .

సతకములు తిడిక విషయములపైయున్నవి . వీనిలను అక్షర నిత సతకములు
ప్రధానముగా చెప్పుకొనవచ్చును . సనాతన శక్తియందు నైతికత ప్రధాన
లక్షణమైయున్నది . అందువలన సంప్రదించుకొని గా అన్ని అక్షరములు అక్షరములను
నితరంకములనున్నవి . తెలుగు భాషలను ఇట్టి నితరంకములు ఆ బాలనీలము
నకు సులభమైయున్న వృత్తములను పుస్తకములను పుస్తకములను సతకములను అక్షరములను
అక్షరములను సతక సాహిత్యములను ఉన్నవి . సాహిత్యములను సతకములను
పంపొందించుట సతకముల ప్రధాన లక్షణములు . అక్షరములను ,
నమ్రత , సత్ప్రకాశించి ఆక్షరములు ఆలవనలను . ఇట్టి సతకములను
తెలుగుల కేవల సమితి , కవచ , కవచ సతకముల అక్షరములను సాహిత్యము
వలనను సతకములను అక్షరములను ప్రతిష్ఠా సాధించు .

సుమతీ సతకము పదములకు సతకములను చెందిన , బుద్ధికి సేవని చేత చేయుములను
సమితి సతకము . ఆక్షరములను సతకములను సాహిత్యములను అక్షరములను .
వీనిలను సతకములను సతకములను సతకములను సతకములను సతకములను .
" త్రవముకి కవచములను సాహిత్యము సకలములు సాహిత్యములను , భాషాసమై
నితముల సాహిత్యములను సతకములను సతకములను " అని అక్షరములను
చెప్పుచున్న ఆక్షరములను సతకములను సతకములను సతకములను సతకములను .

|| Sri Chandramouleeswaraya Namaha: ||
 Sri Sankara Bhagavadpadacharya Paramparagatha Moolamnaya Sarvajnapeta :
His Holiness Sri Kanchi Kamakoti Peetadhipathi
JAGADGURU SRI SANKARACHARYA SWAMIGAL
Srimatam Samsthanam

No. 1, Salai Street,

Kancheepuram - 631 502.

Date : 24-06-2021

వేమక 17వ నవంబరునాడు కడప జిల్లా యోగి నాథాచార్య వారు చెప్పినట్లు చూడండి.
 వీరు నీతిని సమకాలీన సాంఘిక సరికొత్తలకు ముగ్ధులుగా, భావన సమయ
 ముగా ప్రసాదిస్తారు. వేదానందాచార్యులు ఏకాగ్రతను ప్రకటించారు. వేదానందాచార్యులు
 నాడు. ఆంధ్రభాషకు ఆస్కానమైన వేద యంత్రం లాగా లా. ప. గి. లాగా వాడు
 నాడు సేకరించిన వేదానందాచార్యులను నాడు ప్రకటించారు.

19వ నవంబరునాడు జయభద్రాచారి వారు వేదానందాచార్యులను
 విమోచనమునాటి ఆంధ్రభాషకు వాడుకభాషగా తీసుకువచ్చినట్లు చెప్పారు.
 ఆంధ్ర భాషకు వేదానందాచార్యులు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు
 ఆంధ్రభాషకు వేదానందాచార్యులు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు నాడు.

1860 నాడు ఆంధ్ర భాషకు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.
 వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు వేదానందాచార్యులు.

ముందుమాట

సుమతీ శతకము భద్ర భూపాల విరచితము. 12వ శతాబ్దానికి చెందిన వాడని భద్ర భూపాలునినే 'బద్దెని కవి' అనే వారని ప్రచారము వుంది.

నాటి సమకాలీన రాజకీయ పరిస్థితులు, సామాజిక అంశాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని బద్దెన 'నీతి శతకము' వ్రాసినట్లు తెలుస్తుంది. అప్పటి ప్రజల జీవిత విధానానికి వారి మనస్తత్వానికి అద్దం పడుతూంది శతకము.

వైద్యునికి, బ్రాహ్మణునికి నాటి ప్రజా జీవితంలో ప్రాధాన్యత వుండేది. ప్రాచీన సామాజిక జీవనమంతా నదీ తీరములలోనే లేక జల సమృద్ధి కల ప్రాంతాలలోనే వికాసము చెందిందని చెప్తుంది పద్య శతకం.

అప్పిచ్చు వాడు వైద్యుడు

నెప్పుడు వెడతెగక పారునేఱున్, ద్విజుడున్

జొప్పడిన యూర నుండుము

చొప్పుడుకున్నట్టియూరు జొరకుము సుమతీ !

సనాతన ధర్మము పరిధవిల్లె ప్రశాంతమైన ప్రకృతి, దయ, సంస్కారము వున్నచోట మాత్రమే ప్రశాంతత, అభివృద్ధి ఉంటుంది అనే భావనతో నిండి వున్న ఈ నీతి శతకంలో ఆచరించదగిన ధర్మ సూక్ష్మములు ఎన్నో కనపడతాయి.

కాలమాన పరిస్థితులకు సంబంధం లేకుండా నిత్యనూతనమైన ఆచరణీయములు సుమతీ శతక పద్యాలు.

-శ్రీమతి విజయలక్ష్మి వాడపల్లి

శ్రీరాముని దయ చేతను
 నారూఢిగ సకల జనులు నౌరా యనగా
 ధారాళమైన నీతులు
 నోరూరంగ జవులు పుట్టనుడివెద సుమతీ

అర్థం : సుమతి = మంచి బుద్ధి కలవాడా, శ్రీరాముని దయచేతను = శ్రీరాముని యొక్క దయ చేతను, అర్జుణిగ = ప్రసిద్ధి కెక్కునట్లుగా, అఖీల జనులు = జనులందరూ, ఔరా+అనగాన్ = మిక్కిలి ఆశ్చర్యమును పొందునట్లుగా, ధారాలమైన = ఎడతెగని, నీతులు = నీతియుతమైన మాటలను, నోరు+ఊరగన్ = రుచికర వస్తువులు అనుటకు కోర్కె ఎట్లు కలుగునో అట్లు అనవలయును, కోర్కె కలుగునట్లుగా, చవులు = రుచులు, పుట్టును = పుట్టునట్లుగా, నుడివెద = పలికెదన్

భావము : భారతీయ మహోన్నత సనాతన ధర్మానికి ప్రతీక రాముడు. తత్త్వ చింతనకు దర్పణం రామావతారము. భారతీయ ఆత్మ శ్రీరామ చంద్రుడు రమో విగ్రహవాన్ ధర్మః

పుత్ర ధర్మం, భ్రాతృ ధర్మం, రాజ ధర్మం, ధర్మం అంటే ఏమిటో రాముడు కథలో అడుగడుగునా కనపడుతుంది. అటువంటి శ్రీరామచంద్రుని దయచేత యుగాలు మారినా సకల జనులు ఆశ్చర్యపడి ఆనందించే విధంగా ఉత్తమోత్తమ వ్యక్తిత్వం నిర్మాయణం చేసుకునేందుకు రామకథలోని అద్భుతమైన నీతి కథలను ఆచరించే విధంగా శాశ్వత ధర్మాలను మధురాతి మధురంగా చెప్పుకుని ఆచరించుటకు భవిష్యత్ తరాలను ధర్మాన్ని కథలు కథలుగా మిక్కిలి ఆసక్తిగా చెప్పుటకు ప్రయత్నిస్తాను సుమా!

SALUTATIONS LORD RAMA!

Sri Ramuni dayachetanu
 Naarudhiga sakala janulu nauraa yanaga
 Dharaalamaina Neethulu
 Norooraga javulu putta nudiveda sumathi!

The poet seeks blessings of Sri Rama, as he embarks this noble task of his efforts to compile a poetic theme of morals. He strongly believes that these morals will be useful and most sought after by everyone. All these verses will be useful to those who have an open mind and thirst for knowledge.

అక్కరకు రాని చుట్టము
 మ్రొక్కిన వర మీనివేల్పు మెహారము నదా
 నెక్కిన బారని గుఱ్ఱము
 గ్రక్కున విడువంగ వలయు గదరా సుమతీ!

అర్థం : అక్కరకున్ = ఉపయోగమునకు, రాని = రానటువంటి, చుట్టము = బంధువును, మ్రొక్కినన్ = యుద్ధము నందు, తాన్ = రౌతు, ఎక్కినన్ = ఎక్కిననూ, పాఱని గుఱ్ఱమున్ = ముందుకు పరుగెత్తని గుఱ్ఱము, గ్రక్కునన్ = వెంటనే, విడువంగ వలయున్ + కదరా = విడిచి పెట్టవలయును

భావము : అవసరమునకు ఉపయోగపడని చుట్టమును నమస్కరించిననూ కోరిన కోర్కెలనివ్వని దేవుని, యుద్ధ రంగము నందు ఎక్కగా ముందుకుఱకని గుఱ్ఱమును వెంటనే విడిచి పెట్టవలయును. వాటివలన ప్రయోజనము లేదని భావము. చుట్టము నుండి ప్రేమ, దేవుని పట్ల నమ్మకంతో స్వీకరించి కాలమును వృధా చేయరాదు అని భావము. జాగరూకత కలిగి వుండాలి

SUITABLE TO BE ELIMINATED!

Akkaraku raani chuttamu
 Mrokkina vara meeni veylpu moharamu nadaa
 Nekkina baarani gurramu
 Grakkuna viduvanga valayu gadaraa Sumathi!

It is advised that one must at once eliminate or ignore certain burdens in life. A few mentioned by the poet are, relatives who do not stand by your side either in good times or in bad times of need are not worthy to be your relatives. One can assume that when God does not fulfil desires or does not respond to your prayers is sign for you to face your situation boldly or to find different ways to please Him. One should immediately replace the horse that refuses to run and cooperate in a battle because it is risky wasting your time to tame such a horse.

అడిగిన జీతంబియ్యని
 మిడిమేలపు దొరను గొల్చి మిడుకుట కంటెన్
 వడిగల యెద్దుల గట్టుక
 మడిదున్నక బ్రతుక వచ్చు మహిలో సుమతీ!

అర్థం : అడిగిన = అడిగినప్పటికీనీ జీతము ఇవ్వనటువంటి, మిడిమేలపు దొరను = గర్వము గల యజమానిని, గొలిచి = సేవించి, మిడుకుట కంటెన్ = బ్రతుకుట కంటెను, వడిగల = వేగముగల, ఎద్దులన్ = గిత్తలను, కట్టుక = నాగలికి కట్టుకుని, మడిన్ = చేసును, దున్నుక = దున్నుకొనుచు, మహిలోన్ = భూమియందు, బ్రతుకవచ్చు = జీవించవచ్చును

భావము : అడిగినప్పటికీ కూడా జీతము ఇవ్వకుండా గర్వముతో ప్రర్తించెడి యజమానిని సేవించుట నిరర్థకము. అంతకంటే శక్తి గల గిత్తను నాగలికి గట్టుకుని వ్యవసాయము చేయుచూ బ్రతుకవచ్చును. ఆత్మ శక్తితో సర్వము సాధించగలము.

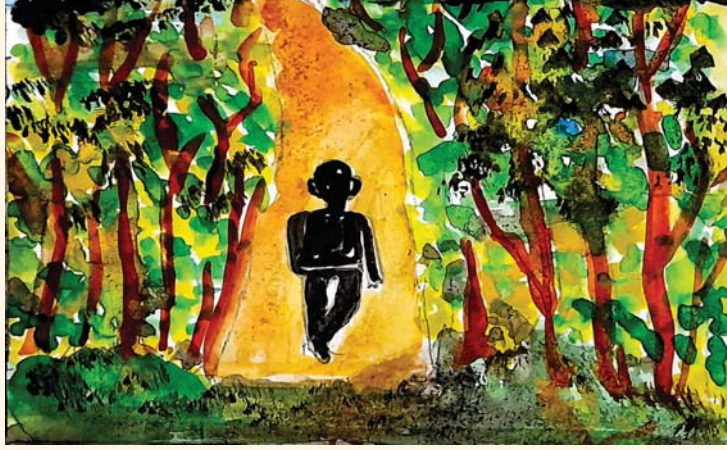
BE INDEPENDENT!

Adigina Jeetambiyani
 Midimeylapu doranu golchi midukuta kanten
 Vadigala yeddula gattuka
 Madi dunnuku bratuka vachchu mahilo Sumathi!

It is better to live independently free from the suppression of a boss who ill-treats you. There is no use in wasting time hoping that the boss is going to change his attitude. It is easier in this world to tame a couple of bulls and make your own living in a field than waiting for your mean and arrogant boss to pay wages on time.

అడియాస కొలువు గొలువకు
 గుడి మఠీయము సేయబోకు కుజనులతోడన్
 విడువక కూరిమి సేయకు
 మడవిని దోడరయ కొంటి నరుగకు సుమతీ!

అర్థం : అడియాస = కోరిన కోర్కెలు నెఱవేరని, కొలువు = సేవను, కొలువకు = సేవింపకుము, గుడి మఠీయము = దేవాలయ భూముల పెత్తనము, సేయన్ = చేయుటకు, పోకు = వెళ్ళకుము, కుజనులతోడన్ = చెడ్డ మనుష్యులతో, విడువక = విడిచిపెట్టక, కూరిమి = స్నేహమును, చేయకుము = చెయ్యవలదు, అడవిని = అడవిలో, తోడు = సహాయము, అరయకన్ = చూచుకొనకుండ, ఒంటిన్ = ఒంటరిగా, అరుగకు = వెళ్ళకుము

భావము : ప్రయోజనము లేని సేవ చేయకుము. దేవాలయ భూములపై పెత్తనము చేయుటకు సిద్ధపడకు, చెడువారితో విడువలేనంతగా స్నేహము చెయ్యకుము. తోడు లేకుండా ఒంటరిగా అడవిలోనికి వెళ్ళకుము. చాలా అప్రమత్తముగా ఉండుట శ్రేయస్కరము. మీరు చేసే పనిలో లోతుగా ఆలోచించి చేయడం మంచిది. ఒంటరిగా వెళ్ళి ఆపదలు తెచ్చుకోకూడదు.

PRECARIOUS MOMENTS!

Adiyaasa koluvu goluvaku
 Gudimaniyamu seiyaboku kujanula todan
 Viduvaka koorimi seiyaku
 Madavini dhoydaraya konti narugaku Sumathi!

The poet cautions about few human relationships. He advised not to serve anyone hope of benefiting something from them some days, that day may never come. Be honest and do not misuse temple property under the impression that nobody is watching, just remember that it is God's property. Be careful when you make friendship too quickly with an evil person, he may not be worthy of your friendship. Another safety precaution suggested to follow is not to walk through a forest without a companion, because there could be hidden dangers lurking.

అధరము గదలియు యుగదలక
 మధురములగు భాషలుడిగి మౌనవ్రతుడౌ
 నధికార రోగ పూరిత
 బధిరాంధక శవము జూడ బాపము సుమతీ!

అర్థం : అధరము = క్రింది పెదవి, కదలియున్+కదలక = కదలీ కదలకుండనట్లు, మధురములను = తీయనైన (వినసొంపైన), భాషలుడిగి = మాటలను వదలి, మౌన వ్రతుడౌ = మాటలాడకుండునట్టి, అధికార = అధికారమనెడు, రోగపూరిత = రోగముచే కూడిన, బధిర = చెవిటి, అంధక = గ్రుడ్డి, శవము చూడన్ = శవమును చూడగా, పాపము = పాపము కలుగును

భావము : అధికారమనెడి రోగముచే పీడించబడువాడు చెవిటి, గ్రుడ్డివారితోను, శవముతోను, సమానమైనవాడు. వాడు మాట్లాడినా పెదవులు కదలీ కదలనట్లు మాట్లాడును. ఎప్పుడూ మౌనమును పాటించును. పలుకు పలుకుల యందు మాధుర్యముండదు. అట్టివారిని చూచుటయే పాపము. ఎవరికి ఉపయోగపడని స్వార్థపరుడు. పరమ అజ్ఞాని.

POWER GAME!

Adharamu kadhaliyu, gadalaka
 Madhuramulagu bhaashaludigi maunavratudau
 Nadhikaara roaga poorita
 Badhiraandhaka shavamu jooda baapamu Sumathi!

The poet exposes the true nature of powerful corrupt officers. A dishonest officer will barely speak as power corrupts him and he turns a blind eye and becomes deaf like a corpse not heeding to any of our pleads. It is useless to seek help from such a person. Officials might become inconsiderate and indifferent to visitors. It is better to avoid such difficult corrupt officials.

అప్పుగొని సేయు విభవము
ముప్పున బ్రాయంపుటాలు మూర్ఖుని తపమున్
దప్పరయని న్నుపు రాజ్యము
దేవురయై మీదప్పగీడు దెచ్చుర సుమతీ!

అర్థం : అప్పుగొని = అప్పుజేసి, చేయు = చేయునట్టి, విభవము = గొప్ప పనులు, ముప్పున = ముసలి తనమున, ప్రాయంపుటాలు = వయస్సు నందున్న భార్యను, మూర్ఖుని = మూర్ఖుడు చేయు, తపమున్ = తపస్సును, తప్పరయని = తప్పును తెలుసుకొనని, న్నుపు = రాజు యొక్క, రాజ్యము = రాజ్యమును, దెప్పరియై = సమింపరానిదై, మీదన్ = పిదప, కీడున్ = ఆపదను, తెచ్చుర = కలుగజేయును

భావము : అప్పు చేసి విందు వినోదములను, ముసలి తనము నందు లభించిన పడుచు భార్యయును, మూర్ఖుడు చేయు తపస్సుయును, మంచి చెడులను గ్రహించని రాజ్యమును చివరకు ఆపదలను కలుగ చేయునని భావము. దూరదృష్టి లేని మనిషి ఆపదల పాలవుతాడు సుమా!

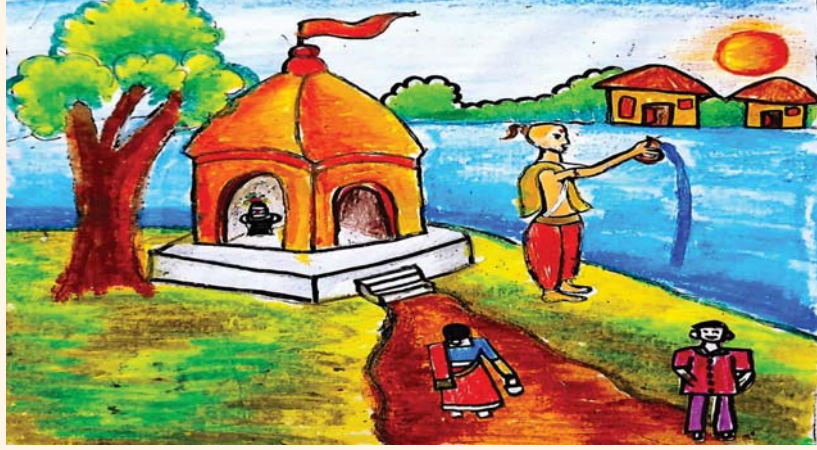
FOOLISH MISTAKES!

Appugoni seiyu vibhavamu,
muppuna braayamputaalu, moorkhuni thapamun
dhapparayani nrupu raajyamu
dheppariyai meedha geedu dhechchura Sumathi!

The poet mentions not to make some foolish mistakes. One should remember, not to lead a luxurious life with borrowed or stolen money; not to have a young wife while going through difficult times or in old age a fool's penance is dangerous, and a government which lets a criminal go unpunished, is bound to trigger trouble sooner or later.

అప్పిచ్చువాడు వైద్యుడు
 నెప్పుడు నెడతెగక పారు నేరును, ద్విజుడన్
 జొప్పిడిన యూరనుందుము
 చొప్పడుకున్నట్టి యూరు చొరకుము సుమతీ!

అర్థం : అప్పిచ్చువాడు = అవసరమునకు దనమును ఇచ్చువాడును, వైద్యుడు = రోగము నయము చేయువాడు, ఎప్పుడు = ఎల్లప్పుడు, ఎడతెగక = ఆగకుండా, పాఱున్ = ప్రవహించు, ఏఱును = నదియును, ద్విజుడు = బ్రాహ్మణుడు, చొప్పడిన, అందుబాటునందున్న, ఊరన్ = ఊరియందు, ఉండుము = ఉండ వలసినది = చొప్పడుకున్నట్టి = అందుబాటు లేకున్నట్టి, జొరకుము = ప్రవేశింపకుము

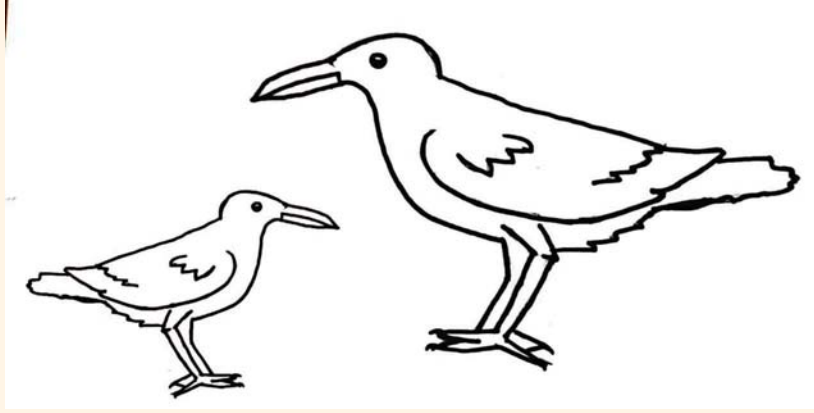
భావము : ఏ గ్రామము నందయిననూ అవసరమునకు వడ్డీకైనను ధనము ఇచ్చువారు, రోగము వచ్చినప్పుడు నయం చెయ్యగల వైద్యుడు నిరంతరంగా ప్రవహించగల జల సంపద, మంచి చెడుల విచక్షణ కలిగిన బ్రాహ్మణుడు ఉన్నచో అదియే నివాస యోగ్యము. లేనిచో నివాసముండుటకు యోగ్యము కాదు. నైతిక విలువలు, మానవీయ బంధాలు కలిగి వుంటే సనాతన ధర్మం ప్రవాహమై వుంటుంది. అదే నాగరికత సుమా!

CONDUCTIVE PLACE TO RESIDE!

Appichchuvaadu, vaidhyudu
 Neppudu nedategaka paaru neyrunu, dwijudun
 Joppadina yooru nundumu
 Choppadakunnatti yooru chorakumu Sumathi!

The poet suggests some favorable places to settle down. It is logical to reside in a place where there is a reliable money lender or a bank who will come handy in monetary problems. It is reassuring to be closer to a good medical facility for any of your medical emergencies. As water is essential for our daily life, live where there is a regular source of water supply. Along with all the mentioned above facilities it is also important to have a dependable brahmin (priest) to perform rituals for every occasion.

అల్లుని మంచి తనంబును
గొల్లని సాహిత్య విద్య కోమలి నిజమున్
బొల్లుని దంచిన బియ్యము
చెల్లని కాకులును లేవు తెలియర సుమతీ!

అర్థం : అల్లునికి = అల్లునికి, మంచితనంబును = మంచి గుణమును, గొల్లని = గొల్లవానికి, సాహిత్య విద్య = పాండిత్యమును, కోమలి = ఆడువారికి, నిజమున్ = నిజము పలుకుటయును, బొల్లునన్ = ఊకను, దంచిన = దంపగా, బియ్యము = బియ్యము వచ్చుటయును, తెల్లని = తెల్లనైన కాకులు, లేవు = ఉండవు, తెలియర = తెలుసుకొనుము

భావము : అల్లునకు అత్తవారంట మంచి గుణముండదు. గొల్లవానికి సాహిత్య జ్ఞానముండదు. ఆడువారు నిజము చెప్పుట కష్టము. ఊకకు బియ్యము రావు. లోకమున తెల్లని కాకులు ఉండవు. తెలుసుకొనుము సుమా!

*NON-EXISTING THINGS!

Alluni manchithanambu,
Gollani saahithya vidhya, koymali nijamun,
Bolluna dhanchina biyyamu,
dhellani kaakulunu leyvu leliyumu Sumathi!

The poet believes that there are certain things that do not exist in this world. Among those are a son-in-law who is not demanding a special treatment or gifts, a simple shepherd with a scholarly knowledge on par with well-educated intellectuals, a woman sincere towards her lover, rice from pounding chaff, and white crows cease to exist. It is difficult to obtain rice from chaff, there are certainly no white crows. But the three other things mentioned in this verse are not completely true. These things are changing fast with change of times.

ఆకొన్న కూడే యమృతము
 తా కొందక నిచ్చువాడె దాత ధరిత్రిన్
 సోకోర్చువాడే మనుజుండు
 తేకువ కలవాడే వంశ తిలకుండు సుమతీ!

అర్థం : ధరిత్రిన్ = భూమియందు, ఆకొన్నన్ = ఆకలి వేసినప్పుడు, కూడే = తినిన అన్నమే, అమృతము = అమృతము వలె ఉండును, తాకు = శ్రమను, ఒందక = పొందకుండా, ఇచ్చువాడే = దానము చేయువాడే, దాత = దానశీలి, సోకు = కష్టము, ఓర్చువాడే = భరించగలవాడే, మనుష్యుడు = మనిషి, తేకువ = ధైర్యము, కలవాడే = కలిగినవాడే, వంశ తిలకుడు = వంశము నందు శ్రేష్ఠుడు

భావము : ఆకలితో తిన్నప్పుడే అన్నము అమృతము వలె ఉండును. శ్రమను పొందకుండా దానము చేయువాడే దాత అనిపించుకొనును. కష్టమునకు ఓర్చువాడే మనిషి. ధైర్యము కలవాడే వంశము నందు శ్రేష్ఠమైనవాడు. ఈ విషయములను తెలుసుకొనుము సుమా!

BEST THINGS DESIRABLE THINGS!

Aakonna koode yamruthamu,
 thaanondhaka nichchuvaadey dhaatha Dharithrin,
 soykoyrchuvadey manujundu
 thykuva galavaadey vamsa thilakudu Sumathi!

The poet mentions that in this world, one should eat food only when hungry so that it tastes sumptuous, the man who donates without aspirations is a noble donor, the person who can endure difficulties is a real man, and only a courageous man will bring pride and glory to the family.

స్త్రీల యెడ వాదాలాడకు
బాలురతో జెలిమి చేసి భాషింపకు మీ
మేలైన గుణము విడువకు
మేలిన పతి నింద సేయ కెన్నడు సుమతీ!

అర్థం : వాదులాడకు = తగవులాడకు, చెలిమి = స్నేహము

భావము : స్త్రీలతో తగవులు చేయకు. యువకులతో స్నేహము చేసి కబుర్లతో పొద్దుపుచ్చుకు. మంచి గుణము విడువకుము. భర్తను అవమానపరచి నింద చెప్పుకుము. ఇటువంటి లక్షణములు యోగ్యము కానివి. భర్తతో మర్యాదగా మసలుకో. గౌరవము మన ప్రవర్తన వలన మాత్రమే వస్తుంది.

A MATTER OF COMMON SENSE!

Sthreela yeda Vaadhulaadaku,
baaluratho jelimi chesi Bhaashimpaku mee,
meylaina guNamu viduvaku,
meylaina pathi nindha seiya kennadu Sumathi!

It is mentioned in this verse, that for success in life, remember not to argue unnecessarily with your wife or women, not to make friends with young children and expect them to hold a matured conversation with you. Don't give up on your virtues for not getting due recognition. Also do not break the trust and bond between husband and wife by unnecessarily blaming your husband. These are matters of common sense too.

ఇచ్చునదే విద్య రణమున
 జొచ్చునదే మగతనంబు సుక వీశ్వరులున్
 మెచ్చునదే నేర్పు వాడుకు
 వచ్చునదే కీడు సుమ్ము వసుధను సుమతీ!

అర్థం : వసుధను = భూమి మీద, ఇచ్చునదే = ధనమును జీవనమును కీర్తినిచ్చునదే, విద్య = చదువు, రణమునన్ = యుద్ధ రంగము నందు, చొచ్చునదే = ముందుకు దూసుకుని పోవునదియే, మగతనంబు = పౌరుషము, సుక వీశ్వరులున్ = కవి శ్రేష్ఠులు, మెచ్చునదే = పొగుడు నట్టిదియే, నేర్పు = నేర్పరితనము, వాడునకున్ = తగవునకున్, వచ్చునదియే = వచ్చి నట్టిదియే, కీడు సుమ్ము = హాని సుమా!

భావము : భూమి యందు ధనమును, జీవనమును, కీర్తిని ఇచ్చునట్టి విద్యయే విద్య అనబడును. యుద్ధరంగము నందు వెనుదీయక ముందడుగు వేయునదియే పౌరుష మనిపించుకొనును. మంచి కవి శ్రేష్ఠులు పొగుడునట్టి గుణమే నేర్పనిపించును. వాదులాటలు, తగవులు తెచ్చునట్టిదియే కీడును కలుగచేయును.

MANIFESTATION OF WISDOM!

Itchunadhey vidhya, raNamuna
 Jotchunadhdy magathanambu, sukaveeswarulun
 Metchunadhey neyrpu vaadhuku
 Vatchunadey keedu summu vasuDhanu Sumathi!

This verse mirrors judgment of intelligent people. In this world, your wisdom can be reflected through your generosity not through extensive speeches, one can demonstrate chivalry and get noticed in a battlefield our skills and talent gets noticed when great poets recognise them appropriately; any dispute that goes out of control ends in a court so it is wise to settle in an amicable manner.

ఇమ్ముగ జదువని నోరును
 నమ్మాయని బిలిచి యన్న మడుగని నోరున్
 దమ్ముల బిలువని నోరును
 గుమ్మరి మను ద్రవ్వినట్టి గుంటర సుమతీ!

అర్థం : ఇమ్ముగన్ = ఇంపుగా, చదువని = చదువనట్టి, నోరును = నోరుయును, అమ్మా యని పిలిచి = అమ్మా అని పిలిచి, అన్నమడుగని = అన్నము అడుగనట్టి, నోరున్ = నోరుయును, కుమ్మరి = కుమ్మరివాడు, మను త్రవ్వినట్టి = మన్ను కొఱకు తవ్విన గుంట, గుంటర = గుంటయే కదా!

భావము : చదివిన చదువును ఇంపుగా చదవవలయును. అమ్మా! అని పిలిచి అన్న మడుగవలయును. నోరారా తమ్ములను పిలువవలయును. అట్లు చేయని నోరు కుండలు చేయుటకు మట్టి కొరకు కుమ్మరివాడు త్రవ్విన గుంట వంటిది. అనగా ప్రయోజనము లేదు. నిష్ప్రయోజనము సుమా! ఆప్యాయంగా పలుకరించలేనివాడు వ్యర్థమే సుమా!

PUT YOUR MOUTH FOR GOOD USE!

Immuga jadhuvani norunu,
 'amma' yani pilichi yanna madugani norun,
 dhammula biluvani norunu
 Gummari manu dhravvinatti guntara Sumathi!

In this poem the poet says that a mouth that cannot read with correct pronunciation, a mouth which doesnot ask a mother properly for food, a mouth which will not speak affectionately to younger brothers and sisters is useless. Such a mouth is like an abandoned potter's pit. The mouth has nobler functions.

ఉడుముండదే నూరేండ్లును
 బడి యుండదే పేర్మిభాము పది నూరేండ్లున్
 మడువున గొక్కెర యుండదె
 కడు నిల బురుషార్థ పరుడు గావలె సుమతీ!

అర్థం : ఉడుము = ఉడుము, ఉండదే = జీవింపదా, నూరేండ్లున్ = వంద సంవత్సరములు, పేర్మిన్ = అతిశయముతో, పాము = త్రాచు పాము, పది నూరేండ్లునన్ = పది వందల సంవత్సరములు, పడి ఉండదా = జీవించి ఉండదా, మడువునన్ = చెరువులో, గొక్కెర యుండదే = కొంగ అనేక సంవత్సరములు జీవించి ఉండుట లేదా!, ఇలన్ = భూమి యందు, కడున్ = మిక్కిలి, పురుషార్థపరుడు = పురుషార్థములను పొందగలవాడు, కావలిన్ = కావలయును.

భావము : ఉడుము నూరేండ్లు, పాము వేయియేండ్లు, చెఱువున కొంగ అంతకు మించి ఎక్కువ సంవత్సరములు జీవించుచున్నవి. అట్లు జీవించుట మనిషికి ప్రయోజనము కాదు కొద్దికాలము జీవించిననూ ధర్మార్థ కామ మోక్ష ప్రయోజనము సాధించినవాడే మనుష్యుడు సుమా! ఎంత కాలం జీవించామన్నది ముఖ్యం కాదు. ఎంత ధర్మంగా బతికామన్నది ముఖ్యం.

GOALS IN LIFE ON THIS EARTH!

Udumundadhey nurendlunu,
 Badiyundadhey permibaamu padhi nurendlun,
 Maduvuna gokkera yundadhey,
 Kadu nila burushartHa parudu gaavale Sumathi!

The poet encourages us to practice four important goals in life, ethics, wealth, love, and redemption. Otherwise, life is worthless and simply we exist like animals and birds. An iguana which is believed to live a hundred years has no contribution to the world around it. A snake that lives for thousand years is avoided by everyone around it and a crane that lives in a lake aimlessly are all insignificant to the world.

ఉత్తమ గుణములు నీచున
కెత్తెఱగున గలుగ నేర్చు నెయ్యెడలం దా
నెత్తిచ్చి కరిగి పోసిన
నిత్తడి బంగారమగునే ఇలలో సుమతీ!

అర్థం : నీచునకున్ = అల్పునకును, ఉత్తమ గుణములు = మంచి గుణములు, ఏ+కెత్తెఱగునన్ = ఏ విధముగను, కలుగనేర్చున్ = కలుగ గలుగును, ఎయ్యెడలన్ = ఎచ్చటినైననూ, తాన్ = తన యంత, ఎత్తిచ్చి = సమానము అయిన తూకము నిచ్చి, కఱుగబోసినన్ = కరిగించిననూ, ఇత్తడి = ఇత్తడి లోహము, బంగారము = కొంచెము బంగారముతో సాటి, ఇలలో = భూమియందు, అగునే = అగునా!

భావము : తనయంత ఎత్తు ఇత్తడిని తీసుకుని ఎన్నిసార్లు కఱుగ బోసినను బంగారమునకు ఎట్లు సాటికాదో అట్లే ఎచ్చటనూ అల్పుడైన మనుష్యునకు ఉత్తమ గుణములు అబ్బవని భావము. మనిషి విలువ మంచి గుణములందే తెలుస్తుంది.

IMPOSSIBLE TO CHANGE!

Uththama guNamulu neechuna
Keththeraguna galuganeyrchu; neyyadalan dhaa
Neththichi kargi boasina
Niththadi bangaaramaguney ilalo Sumathi!

The poet ponders that brass can be melted several times but cannot be turned into gold or increase its value. In the same manner one can try to change a mean person into a virtuous person but it is an impossible task. A mean fellow has an armor of ignorance which is hard to break or penetrate with knowledge.

ఉదకము ద్రావెడు హయమును
 మదమున నుప్పొంగుచుండు మత్తేభంబున్
 మెదవు కడ నున్న వృషభము
 జడువని యా నేచు కడకు జనకుర సుమతీ!

అర్థం : ఉదకము త్రావెడి = నీటిని త్రాగేడి, హయము = గుఱ్ఱమును, మదమున = మద జలమున స్రవించుట వలన, ఉప్పొంగెడి = విజృంభించునట్టి, మత్తేభమునన్ = మదించిన ఏనుగును, మెదవు కడ = ఆవు వద్ద, ఉన్న = ఉన్నటువంటి, వృషభమున్ = ఆంబోతును, చదువని = చదువును నేర్వనట్టి, నీచుకడకున్ = నీచుని వద్దకు, చనకుర = వెళ్ళుము

భావము : నీరు త్రాగు సమయము నందు గుఱ్ఱము వద్దకు వెళ్ళరాదు. మదించి మద జలము స్రవించుచున్న ఏనుగు వద్దకు వెళ్ళరాదు. ఆవును చేరియున్న ఆంబోతు దగ్గరకు వెళ్ళరాదు. అట్లే విద్యను నేర్వని మూర్ఖుడైన మనుష్యుని వద్దకు వెళ్ళరాదు సుమా! తన సంతోషమే ముఖ్యం అనుట జంతు గుణము. మనిషి నేర్వకూడని గుణము మది.

THINGS NOT TO BE APPROACHED!

Udhakamu dhraavedu hayamunu,
 Madhamuna nuppongu chundu maththeBhambun
 Medhapu kada nunna vrishaBhamu,
 Jadhuvani ya neechu kadaku janakura Sumathi!

The poet is advising to rise ourselves above an animal. Do not approach a thirsty horse while it is drinking water, or meddle with an enraged elephant or a bull engaged with a cow and a mean or an illiterate person. Animals in some specific situations may lose control, behave erratically and attack people. But a person without knowledge is worse than an animal and so we should keep away from such a person. Knowledge enables a person to rise above beasts.

ఉపకారికి నుపకారము
 విపరీతము గాదు సేయ వివరింపంగా
 నపకారికి నుపకారము
 నెపమెన్నక సేయు వాడు నేర్పరి సుమతీ!

అర్థం : ఉపకారికి = ఉపకారము చేసినట్టి వానికి, ఉపకారము = తిరిగి ఉపకారము, చేయు = చేయుట, విపరీతము కాదు = విరుద్ధమైన విషయము కాదు, వివరింపంగా = విచారింపంగా, అపకారికి = తనకు అపకారము చేసినట్టి వానికి, నెపమెన్నక = మునుపటి అతని తప్పులను లెక్కింపక, ఉపకారము = ఉపకారము, చేయువాడే = చేయునట్టివాడే, నేర్పరి = నేర్పరి తనము కలవాడు

భావము : మనకు ఉపకారము చేసినవానికి తిరిగి మనము ఉపకారము చేయుట సామాన్యమైన విషయము. ఎవరు మనకు అపకారము చేయుదురో అట్టివారికి కూడా మునుపటి తప్పుల నెంచక ఉపకారము చేయువాడే నేర్పరి అయిన మనష్యుడు సుమా! క్షమా గుణము గొప్ప ఉత్తమ లక్షణము.

ALWAYS DO GOOD!

Upakaariki nupakaraamu
 Vipareethamu kaadu seya vivarimpanga;
 Napakaariki nupaakaaramu
 Nepamennaka seyuvaadu nerpari Sumathi!

The poet teaches us to be noble. It is not extraordinary to help a person in return who helps you. But one who helps a person who has harmed him is a noble person. That is a great virtue than reacting with vengeance. Revenge might satisfy, but noble treatment might lead to a change of heart on the part of the offender.

ఉపమింప మొదలు తియ్యన
 కపటం బెదనెదను జెఱకుకై వడినే పో
 నెపములు వెదకును గదపట
 గపటపు దుర్జాతి పొందు గదరా సుమతీ!

అర్థం : కపటపు = మోసపూరితుడైన, దుర్జాతి = దుర్మార్గునితోడి, పొందు = స్నేహము, ఉపమింప = పోలిక చూడగా, చెఱకుకైవడిన్ = చెఱకు వలె, మొదలు = మొదలు భాగము మొదట, తియ్యన = తియ్యగా నుండును, ఎడన్ + ఎడన్ = మధ్య మధ్య, కపటంబు = మోసము (తియ్యదన ముండదు) కడపటన్ = చివరన, నెపములు = దోషములను, వెదకుగదరా = వెదకును గదా

భావము : చెఱకుగడ మొదట తియ్యగా నుండి చివరకు పోవు కొలదీ మధ్య మధ్య చప్పనై తీపి ఎట్లు తగ్గునో మోసపూరితుడైన దుర్మార్గునితోటి స్నేహము అట్లుండును. మొదట ఇష్టముగా ఉన్ననూ చివరకు తప్పులు వెదకుటతో అంతమగును. కనుక జాగ్రత్త అవసరము సుమా!

FRIENDSHIP WITH A CROOK!

Upaminchi modhalu thiyana
 Kapatam bedanedanu jeraku kai vadiney po
 Nepamulu vedhakunu gadapata
 Gapatapu dhurjaathi pondhu gadaraa Sumathi!

The poet cautions us that in friendship with evil person is like chewing on to a sugarcane: It is sweet and juicy in the beginning and turns bland and hard to chew in the end. Such is the friendship with an unethical person. Initially it is attractive and then becomes deceitful finding flaws.

ఎప్పటి కెయ్యోది ప్రస్తుత
 మప్పటి కామాటలాడి యన్యులమనముల్
 నొప్పింపక తానొవ్వక
 తప్పించుక తిరుగువాడు ధన్యుడు సుమతీ!

అర్థం : ఎప్పటికి = ఏ సమయమునకు, ఎయ్యది = ఏ విషయము ప్రస్తుతము అవసరమో, అప్పటికి = ఆసమయమునకు, ఆ మాటలాడి = ఆ సమయమునకు తగిన మాటలను మాట్లాడి, అన్యుల మనముల్ = ఇతరుల మనస్సులను, నొప్పింపక = బాధింపక, తన్ = తాను, నొప్పక = బాధపడక, తప్పించుకు తిరుగువాడు = తప్పించుకొని తిరిగే వాడే ధన్యుడు = కృతార్థుడు

భావము : ఏ సమయమునకు ఏది అవసరమో దానిని తెలుసుకుని ఆ సమయమునకు తగినట్లుగా మాట్లాడి ఇతరుల మనస్సులను బాధపెట్టక తప్పించుకుని తిరుగువాడే ధన్యాత్ముడు. తెలివైనవాడు సుమా! లౌక్యము తెలిసినవాడు ఎక్కడయినా బ్రతకగలడు.

VALUE OF CORRECT SPEAKING!

Yeppati keyyadhi prasthutha
 mappati kaamaatalaadi yanyulamanamul
 noppimpaka thaenovvaka
 thappinchuka thiruguraadu Dhanyudu Sumathi!

The value of the speech is dependent on the timing and the choice of words. Not only the timing at which the words are spoken also the ability not to hurt oneself or others.

ఎప్పుడు దప్పులు వెదకెడు
 నప్పురుషుని కొల్వగూడదది యెట్లన్నన్
 సర్పంబు పడగ నీడను
 గప్ప వసించిన విధంబు గదరా సుమతీ!

అర్థం : ఎప్పుడూ = ఎల్లప్పుడూ, తప్పులు వెదికెడి = దోషములను వెతికెడి, అప్పురుషుని = మనుష్యుని, కొల్వగూడదు = సేవింపరాదు, ఎట్లన్నన్ = ఆ విషయము ఏ విధముగా అనిన, సర్పంబు పడగ నీడను = పాము యొక్క పడగ నీడను, కప్ప = కప్ప, వసించునట్లు = నివసించుచున్నట్లు, కదరా = కదా!

భావము : పాము పడగ నీడలో కప్ప నివసించుట ఎంత కష్టమో అదే విధముగా ఎల్లప్పుడూ తప్పులు పట్టెడి మనుష్యుని కొలువరాదు. అతనిని కొలుచుట దిన దిన గండము వంటిది. ఎదుటి వ్యక్తిని సహనంతో స్వీకరించలేని మనిషి దగ్గర పనిచెయ్యడం మహాకష్టం.

SERVING AN UNSATISFIED BOSS!

Eppudu dhappulu vedhakedu
 Nappurushuni golva goodhadhi yetlannan
 Sarpambu padaga needanu
 Gappa vasinchina viDhambu gadharaa Sumathi!

The poet is alerting that there are certain types of bosses who will only look for defects in their subordinates, so that they could reprimand them. Such type of bosses are dangerous to work with. It is as the risky as the life of a frog who lives in the shadow of a serpent's hood.

ఎప్పుడు సంపద కలిగిన
 నప్పుడె బంధువులు వత్తురది యెట్లన్నన్
 దెప్పలుగ జెరువు నిండిన
 గప్పలు పదివేలు చేరు గదరా సుమతీ!

అర్థం : ఎప్పుడు = ఏ సమయము నందు, సంపద = భాగ్యములు, కలిగినన్ = కలిగినచో, అప్పుడు = ఆ సమయము నందు, బంధువులు వత్తురు = చుట్టములు వచ్చి చేరుదురు, అది ఎట్లన్నన్ = అది ఏ విధముగా యనిన, తెప్పలుగా = విస్తారముగా, ఎక్కువగా, చెఱువు = కొలను, నిండిన = నీటితో నిండి యున్నప్పుడు, కప్పలు పదివేలు = లెక్క లేనన్ని కప్పలు, చేరున్ = ఆ చెఱువున చేరును, కదరా = కదా!

భావము : వర్షాకాలము నందు చెఱువు నిండగానే అనేక కప్పలు ఆ చెఱువు నందెట్లు చేరునో అట్లే మనకు సంపదలు కలిగినప్పుడు బంధువులు చేరుదురు. చెఱువు ఎండగా కప్పలు పోవునట్లు సంపదలు తొలగిన బంధువులుండరు సుమా! నీరు ప్రాణాధారమై బ్రతికే కప్పలవలె ఎదుటి వారి సంపదకు ఆశపడే బంధువులు నిజమైన బంధువులు కారు, అవకాశవాదులు.

WEALTH ATTRACTS RELATIVES!

Yeppudu sampada galigina
 Nappudu bandhuvulu vathuradhi yetlannan
 dheppaluga jeruvu nindina
 Gappalu padhivelu cheyru gadharaa Sumathi!

The poet says that when you are wealthy, relatives flock around you. This is like the frogs which crowd in a lake, which is overflowing with water. A wealthy person should be compassionate and generous towards the less fortunate, but at the same time cautious about those who seek his help when he is well off and abandon him in his bad days.

ఏఱకు మీ కసుగాయలు
 దూఱకు మీ బంధుజనుల దోషము సుమ్మీ
 పాఱకు మీ రణమందున
 మీఱకు మీ గురువు లాఙ్ఘ మేదిని సుమతీ!

అర్థం : మేదిని = భూమిపై, కసుగాయలు = పచ్చి పూత కాయలను, ఏఱకుము = ఏఱవలదు కోయవద్దు, బంధు జనుల = బంధువుల, దూరకు మీ = తిట్టకుము, రణమందున = యుద్ధ రంగము నందు, పాఱకుమీ = వెనుతిరిగి పారిపోకుము, గురువులాఙ్ఘ = గురువుల యొక్క మాటను మీఱకుమీ = దాటకుము, దోషము సుమీ = దోషము సుమా!

భావము : భూమి యందు పసరు పూత కాయలను కోయకుము. బంధువులను దూషింపవలదు. యుద్ధ రంగమున వెనుతిరిగి పారిపోయి రావలదు. గురువు ఆఙ్ఘను అతిక్రమించ వలదు. అట్టి పనులకు వ్యతిరేకముగా చేయుట దోషము సుమా! పసరు కాయలు ఎదగనీయక కోస్తే పండ్లలా వస్తాయి. విత్తనమెలా ఏర్పడుతుంది. బంధు జనులను దూషించి ఒంటరిగా బ్రతకట మెలాగు? యుద్ధ రంగము నుండి వెనుతిరిగి వస్తే అవమానమే సుమా!

KEEP FUTURE IN MIND!

Yeraku mee kasugaayalu,
 Dhooraku mee banDhujanula dhoshamu summi,
 Paaraku mee raNamandhuna,
 Meeraku mee guruvu naajna meydhini Sumathi!

The poet advises us, not to reap the crop or pluck fruits before the appropriate time to harvest. This will ruin the future crops by weakening the seeds. Further try not offend any relative because you may need their help in future. Don't run away from the battle before the war ends, you might win the battle in the end. Do not disregard your teachers advise because they are more knowledgeable than you.

ఒక యూరికి నొక కరణము
 నొక తీర్పరి యైన గాక నొగిందరు చైనం
 గక వికలు గాక యుందునె
 సకలంబున గొట్టు పడక సహజము సుమతీ!

అర్థం : ఒక ఊరికిన్ = ఒక గ్రామమునకు, ఒక కరణము = ఒక కరణము, ఒక తీర్పరి = ఒక న్యాయాధికారి ఉండవలయును, ఒగిన్ = వరుసగా, తరు చైనన్ = ఎక్కువ అయినచో, సకలంబున = అన్నియును, కొట్టుపడక = దెబ్బతినక, కకవికలు = చెల్లా చెదరు, కాక = కాకుండా, ఉండునే = ఉండునా? సహజము = సామాన్య విషయము

భావము : ఒక గ్రామమునకు ఒక కరణము, ఒక న్యాయాధికారి మాత్రమే ఉండవలయును. అట్లుండుట వలన గ్రామ పాలన ప్రశాంతముగా జరుగును. అట్లుగాక ఎక్కువమంది యున్నచో పనులన్నియు చిందర వందర అగును. ప్రశాంతత ఎక్కడా ఉండదు కదా! నలుగురు కూడితే ఆలోచనలు మారతాయి. కనుక ఒకరి తీర్పుకి మాత్రమే కట్టుబడి వుండాలి.

TOO MANY COOKS SPOIL THE BROTH!

Oka yuriki noka karaNamu,
 Noka theerpari aina gaaka, nogindhharu chainan
 Gakavikalu gaaka yundhuney
 Sakalambuna gottuvadaka sahajamu Sumathi!

The poet gives us guidelines for peaceful enforcement of administration. The matters of a village will go on smoothly if there is only one judge and one law officer. If more officers are involved it will only lead to chaos and confusion.

ఒల్లని సతి నొల్లని పతి
 నొల్లని చెలికాని విడువ నొల్లని వాడే
 గొల్లండు కాక ధరలో
 గొల్లండును గొల్లండానె గుణమున సుమతీ!

అర్థం : ఒల్లని సతిన్ = తనను ఇష్టపడని భార్యను, ఒల్లని పతిన్ = విడువని భర్తయును, ఒల్లని చెలికాని = తనను ఇష్టపడని స్నేహితుని, విడువనొల్లని వాడే = విడిచిపెట్టుటకు అంగీకరింపనిదే, గొల్లండు = వెర్రి గొల్లండు అనిపించును, కాక = అట్లుకాక, ధరలో = భూమియందు, గుణమున గొల్లండు = గొల్లవాడు = గొల్లడనే గొల్ల వాడనిపించుకొనును

భావము : ఆవుపాలలో ఉన్నంత స్వచ్ఛమైన గుణ విశేషము ఇక్కడ కనపడుతుంది. చిన్న, పెద్ద కారణాలతో విసిగించే భార్యను, అనవసరమైన మాటలు మాట్లాడుతూ మనస్సును బాధ పెట్టే స్నేహితుని కూడా విడిచిపెట్టక సర్దుకుపోయిన వాడే నిజమైన స్వచ్ఛమైన మంచి గుణము కలవాడు. కనుక గొల్లవాడని అనిపించుకొంటాడు. నోరులేని పశువులతో కలిసి బ్రతుకుతూ మాలిన్యంలేని మనసు కలవాడు కనుక ఆ మనిషిని గుణమును బట్టి వెర్రి గొల్లవాడని అనిపించుకుంటాడు. సహనం, దయ, ప్రేమ తనలో నింపుకున్న నిజమైన ఉన్నతుడతను. తమ సర్వ ధర్మాలు తెలిసిన మనిషి కనుక నిజంగా మంచివాడు. అదే మంచి మనస్సు కల గొల్లవాడు అంటారు. సాధు స్వభావముతో గుర్తింపు తెచ్చుకోగలడు సుమా!

PATIENCE PAYS!

Ollani sathi nollani pathi,
 Nollani chelikaani viduva nollani vaadey
 Gollandu kaaka Dharalo
 Gollandunu golladaune guNamuna Sumathi!

The poet asks us to act with understanding. If you observe that when you are patient with a nagging wife or husband who is not amicable this would result in strengthening the marriage. By being courteous to a friend who is mean and not cordial would result in slowly changing his attitude. We can learn a valuable lesson from a shepherd who controls his herd with patience and acceptance.

ఓడల బండ్లను వచ్చును
 ఓడలు నా బండ్ల మీద నొప్పుగ వచ్చున్
 ఓడలు బండ్లు వలెనే
 వాడంబడు గలి మిలేమి వసు దన్ సుమతీ!

అర్థం : ఓడల = ఓడల మీద, బండ్లను = బళ్ళు, వచ్చును = ఒకప్పుడు వచ్చును, ఆ బండ్ల మీద = ఆ బళ్ళ మీద, ఓడలు = ఓడలు కూడా, ఒప్పుగా తగినట్లుగా, వచ్చున్ = వచ్చును, ఓడలు బండ్లను వలెను = ఈ ఓడలు బండ్లు వలెనే, వసుధను = భూమిపై, కలిమి = సంపద, లేమి = దరిద్రము, వాడంబడు = వ్యవహరింపబడును

భావము : ఒకప్పుడు ఓడలు మీద బండ్లు వచ్చును. మరొకప్పుడు బండ్ల మీద ఓడలు వచ్చును. నీటిపై ఓడల మీద బండ్లు, నేలపై బండ్ల మీద ఓడలు వచ్చు చుండును. అనగా ఒకప్పుడు సంపద ఎక్కువగా లేమి తక్కువగా మరొకప్పుడు లేమి ఎక్కువై సంపద తరుగును. సంపద వున్నా, లేకున్నా ఒకేలాగా బ్రతకాలి.

WEALTH COMES AND GOES!

Odala bandlunu vatchunu,
 Odalu naa bandla meedha noppaga vatchun,
 Odalu bandlunu valeney
 Vaadambadu galimi lemi vasudhanu Sumathi!

The poet warns about misconceptions of wealth in this world. It is interesting to notice that the carts are carried on boats (in water), and the same carts would carry boats gracefully on the ground. Just like the boats and the carts, the rich and the poor may switch places. Inter-dependence is an essential feature of life. The wealthy and the poor should realize this and try to co-operate with one another. The wealthy should not be proud, and the poor should not be dejected.

కడు బలవంతుడైనను
 బుడమిని బ్రాయంపుటాలి బుట్టిన యింటన్
 దడ వుండ నిచ్చెనేనియు
 ఒడుపుగ నంగడికి దానె బంపుట సుమతీ!

అర్థం : పుడమిన్ = భూమియందు, కడున్ = మిక్కిలి, బలవంతుడు+ఐనన్=బలము గలవాడైనప్పటికీ, ప్రాయంపు+అలిన్=వయసులో ఉన్న భార్యను, పుట్టిన+ఇంటన్ = ఆమె తల్లి ఇంటిలో, తడవు = ఎక్కువ కాలము, ఉండనిచ్చెనేనియు = ఉండనిచ్చిన యెడల, పడుపుగన్ = వ్యభిచారిణిగా, డబ్బు సంపాదించుటకు అంగడికిన్ = దుకాణమునకు, తానే పంపుట = స్వయముగా పంపించినట్లే యగును.

భావము : లోకంలో మిక్కిలి బలవంతుడైనప్పటికీనీ వయసులో ఉన్న భార్యను ఆమె పుట్టింటిలో చాలా కాలము ఉండనిచ్చిన యెడల వ్యభిచారిణిగా డబ్బు సంపాదించుటకు వేశ్య వాటికకు తానే స్వయముగా పంపించినట్లే అగును. అనగా ఎక్కువ కాలము భార్యను పుట్టి నింట వదలివేయడము బాధ్యత లేకుండా ప్రవర్తించడము మంచిది కాదు సుమా!

DO NOT STAY APART FROM EACH OTHER!

Kadu balavanthudainanu
 Budamini braayamputaali buttina intan
 dhada vunda nitcheneyniyu
 Vadupuga nangadiki dhaane bamputa Sumathi!

The poet says that even a chivalrous and confidant husband should not leave his wife at her native place for a longer period. Doing so may increase the risk of misunderstandings between the couple and scandals in the community.

కనకపు సింహాసనమున
 శునకము గూర్చుండ బెట్టి శుభలగ్న మునన్
 దొనరగ బట్టము గట్టిన
 వెనుకటి గుణమేల మాను వినరా సుమతీ!

అర్థం : కనకపు = బంగారము, సింహాసనమున = సింహాసనము మీద, శునకమున్ = కుక్కను, కూర్చుండ+బెట్టి = కూర్చొనునట్లు చేసి, శుభలగ్నమునన్ = మంచి ముహూర్తము నందు, ఒనరగన్ = తగునట్లుగా, పట్టము కట్టినన్ = పట్టాభిషేకము చేసిననూ, వెనుకటి గుణము = తన సహజగుణమైన గుణము, ఏలమాను = ఎందులకు విడిచిపెట్టును, వినర = వినవలసినది

భావము : కుక్కను తీసుకొని వచ్చి ఒక మంచి ముహూర్త సమయము నందు బంగారు సింహాసనము మీద కూర్చుండబెట్టి పట్టాభిషేకము చేసిననూ దాని సహజ గుణము ఏ విధముగా విడచి పెట్టలేదో, అట్లే అల్పనకు గౌరవము నిచ్చిననూ ఉన్నత పదవినందున్నను అతడు తన అల్పబుద్ధిని విడనాడలేడు. ఎప్పటికీ ఉత్తముడు ఎప్పుడూ ఒకేలాగా వుంటాడు.

OLD HABITS DIE HARD!

Kanakapu simhaasanamuna
 Sunakamu goorchunda betti suBha lagnamunan
 dhonaraga battamu gattina
 Venukati guNameyla maanu vinaraa Sumathi!

The poet says that, if a dog is placed on a golden throne on an auspicious day and crowned as a king, it does not forget its inherent qualities it is born with. It will continue to chew the leather footwear. It is difficult for people to give up their natural qualities.

కప్పకు నొరగా లైనను
 సర్పమునకు రోగమైనను సతితులు వైనన్
 ముప్పున దరిద్రుడైనను
 దప్పడు మఱి దుఃఖమగుట తథ్యము సుమతీ!

అర్థం : కప్పకున్ = కప్పకు, ఒరగాల+ఐనన్ = కుంటి కాలైనప్పటికిని, సర్పమునకున్ = పామునకు, రోగము+ఐనన్ = వ్యాధి వచ్చిననూ, సతి = భార్య, దరిద్రుడైనను = పేదవాడైననూ, మఱి = ఎక్కువ, దుఃఖము వాని వలన కలుగును. ఇది తిరుగులేని సత్యము సుమా!

భావము : కప్పకు కాలు విరిగినను, పామునకు రోగము కలిగిననూ, భార్య దుష్టురాలైననూ, ముసలి తనంలో దరిద్రము కలిగిననూ, ఎక్కువ దుఃఖము వాని వలన కలుగును. ఇది తిరుగులేని సత్యము సుమా!

KNOW YOUR WEAKNESSES!

Kappaku noragaa lainanu,
 Sarpamunaku Rogamainanu, sathithulu vainan,
 Muppuna daridhrudainanu,
 dhappadu mari dukkhamaguta tatDhyamu Sumathi!

The poet sees that there are certain disabilities and disadvantages for both animals and human beings which is tragic. If a frog cannot hop, which is its nature, it is certain to be miserable. In general, everyone fears a snake, but if a serpent is sick and it cannot hiss it cannot frighten anyone. A woman is presumed to have patient and is affectionate towards her family. If a wife who is dreadful, and uncaring, will not be loved by her family especially her husband. Everyone saves a portion of their earnings for their old age. An old man without wealth is certain to be unhappy.

కమలములు నీట బాసిన
 గమలాప్తుని రశ్మి సోకి కమలిన భంగిన్
 దమదమ నెలవులు దప్పిన
 తమ మిత్రులు శత్రులౌట తథ్యము సుమతీ!

అర్థం : కమలములు = పద్మములు, నీట బాసిన = నీటిని విడిచిపెట్టిన, కమలాప్తుని = సూర్యుని (పద్మములకు మిత్రుని), రశ్మి సోకి = ఎండ తగిలి, కమలిన్ భంగిన్ = వాడిపోయిన విధంగా, తమ తమ = వారి వారి, నెలవులు = ఉండెడి స్థానములు, తప్పినన్ = విడచిన ఎడల, తమ మిత్రులే = తమ స్నేహితులే, శత్రులౌట = విరోధులగుట, తథ్యము = యదార్థము

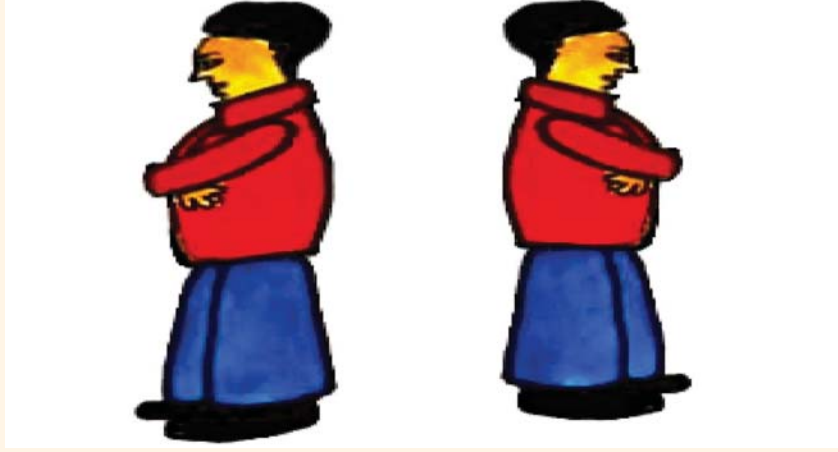
భావము : పద్మములు నీటి యందున్నప్పుడు సూర్యుడు ఆ పద్మములను వికసింప చేయును. ఆ పద్మములు నీటిని వదిలి ఒడ్డున ఉన్నప్పుడు పద్మ మిత్రుడైన సూర్యుడే ఆ పద్మములను వడలిపోవునట్లు చేయును. అదేవిధముగా తమ తమ స్థానములందు ఉన్నప్పుడు మాత్రమే మిత్రులు. మిత్రులు తమ స్థానములు వీడిన మిత్రులే శత్రువులగుట తథ్యము సుమా!

MAKE HAY WHILE SUN SHINES!

Kalamulu neeta baasina
 Gamalaapthuni rasmi Soyki kamalina bhangin
 dhama dhama nelavulu dhappina
 dhama mithrulu sathrulauta taDhyamu Sumathi!

The poet notices that, lotuses in the pond bloom under the sun but when they are removed from the water the same sun's rays make them wilt away. Similarly, if a person leaves a particular place of power and authority, they lose control and respect of their own friends.

కరణము గరణము నమ్మిన
 మరణాంతక మౌనుగా మినలేదు సుమీ!
 కరణము నతసరి కరణము
 మరి నమ్మక మర్మమీక మనవలె సుమతీ!

అర్థం : కరణము = లేఖకుడు, కరణమున్ = మరొక లేఖకుని, నమ్మిన = నమ్మినచో,
 మరణాంతకమౌను = ప్రాణాపాయము కలుగును, కాని = కాని, మనలేదు = జీవింపజాలదు సుమీ,
 కరణము = లేఖకుడు, తన సరి కరణము = తనతోటి లేఖకుని, మరి నమ్మక = నమ్మకుండా, మర్మమీక
 = రహస్యము తెలియనీక, మనవలె = బ్రతుకు సాగించవలయును

భావము : లేఖకుడు మరొక లేఖకుని నమ్మరాదు. నమ్మినచో ప్రాణాపాయము కలుగునే కానీ
 వాడు బ్రతుక సాధ్యపడదు. కావున లేఖకుడు మరొక లేఖకుని నమ్మకుండా, తన రహస్యములు వానికి
 తెలియనీయ జీవించవలయును.

CONFIDENTIALITY IS IMPORTANT!

KaraNamu garaNamu nammina
 MaraNaanthaka maunu gaani manaleydu sumee,
 KaraNamu thana sari karaNamu
 Mari nammaka marma meeka manavaley Sumathi!

The poet in this poem says, the chief of a village should not trust and confide in another village's chief, it may lead to the end of his position or even his life. In every profession and institution there may be some confidential information which should not be shared even with your co-worker.

కరణముల ననుసరింపక
 విరసంబున దిన్న తిండి వికటించు సుమీ
 యిరుసున గందెన బెట్టక
 పరమేశ్వరు బండి యైన బాఅదు సుమతీ!

అర్థం : కరణములన్ = లేఖకులను, అనుసరింపక = ఆశ్రయింపక, విరసంబుగన్ = విరోధము, తిన్న తిండి = తినిన తిండి, వికటించున్ = వ్యతిరేకించు, ఇరుసునన్ = బండి యొక్క ఇరుసును, కందెనన్ = ఇరుసునకు ఆముదముతో కలిపి పూసెడి మసి, పెట్టక = పూయక, పరమేశ్వర బండియైనన్ = భగవంతుని బండి యైనన్, పాఅదు = పరుగెత్తదు

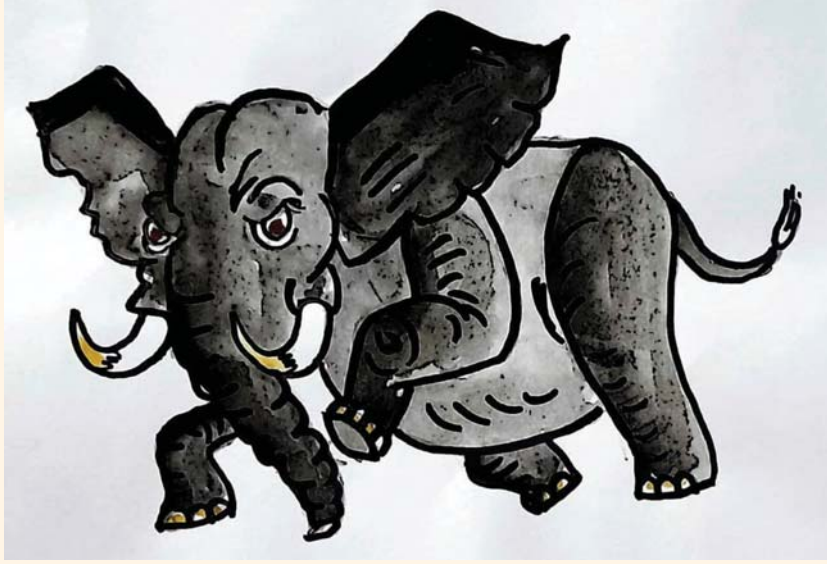
భావము : బండి ఇరుసునకు చక్రమును బిగించుటకు ముందు ఆ ఇరుసునకు ఆముదముతో కలిపిన మసిని పూయుదురు. అట్ల పూయకపోతే పరమేశ్వర బండి చక్రమైన కదలదు. ఇదే విధముగా కరణము చెప్పినట్లు అతనిని అనుసరించి వ్యవహారము నడుపుకొనవలయును. అట్లు కాకున్న మన తిండి మనము తిని బ్రతుక జాలము. వ్యవహారము వ్యతిరేక మగును సుమా!

EVEN GOD'S CHARIOT NEEDS GREASE TO MOVE!

KaraNamula nanusarimpaka
 Virasambuna dhinna thindi vikatinchu sumee
 Irusuna gandhena bettaka
 Parameswaru bandi yaina baradhu Sumathi!

In this poem the poet cautions that, we must follow the whims and demands of the village chief. Anyone who defies, the village chief, would not get food to survive. Unless the axle is greased, even god's chariot won't run smoothly. It is important for a happy and smooth living not to offend those who matter.

కరణము సాదై యున్నను
 గరి మద మడిగినను బాము గఱవక యున్నను
 ధరం దేలు మీటకున్నను
 గర మరుచుగ లెక్క గొనరు గదా సుమతీ!

అర్థం : ధరణిన్ = భూమిపై, కరణము = లేఖకుడు, సాదైయున్నను = నెమ్మది తనము కలవాడైననూ, కరి = ఏనుగు, మదమడిగిననూ = మరదము తగ్గిననూ, పాము = సర్పము, కరవకయున్నన్ = కరవకపోయిననూ, తేలు = వృశ్చికము, మీటకున్నను = కుట్టకున్ననూ, కరము = మిక్కిలి, అరుదుగన్ = ఆశ్చర్యముగ, లెక్కన్ + కొనరు లెక్క చేయరు కదా

భావము : భూమిపై నెమ్మదివాడైన కరణమును, మదము తగ్గిన ఏనుగును, కరవని పామును, కుట్టని తేలును మిక్కిలి ఆశ్చర్యముగా ఎవ్వరూ లెక్కచేయరు కదా! వారి వారి స్వభావమునకు విరుద్ధముగా యున్న వాటిపట్ల ఉదాసీనత కలిగి భయము ఉండదు కదా! వారి సహజ లక్షణములకు దూరంగా వుంటే విలువ వుండదు.

PEOPLE RESPECT ONLY WHEN THE STING IS STRONG!

KaraNamu saadhai yunnanu,
 Gari madha madiginanu, baamu garavaka Yunnan,
 Dharam dheylu meetakunnu,
 Gara marudhuga lekka gonaru gadharaa Sumathi!

The poet announces that, if a village chief is mild, if an elephant loses its pride, if a serpent doesn't bite, or if a scorpion doesn't sting, then no one will respect them. Sometimes, it is necessary to be harsh to gain respect and maintain your dignity.

కసు గాయ గఱచి చూచిన
మసలక తన యొగరుగాక మధురంబగునా?
పస గలుగు యువతులుండగ
బసి బాలల పొందువాడు పశువుర సుమతీ!

అర్థం : కసుకాయన్ = మిక్కిలి పసరు కాయలను, కఱచి చూచినన్ = కొఱకి చూచిననూ,
మసలక = ఆలసింపక, తన యొగరు కాక తన సహజమైన వగరు రుచిని కాకుండా మధురంబగునా =
తియ్యగాయుండునా, పస గలుగు = నేర్పరి తనము కల, యువతులుండగ = వయసు కల స్త్రీలుండగా,
పసి బాలలన్ = చిన్న పిల్లలను, పొందువాడు = అనుభవించువాడు, పశువుర = పశువుతో సమానుడు

భావము : పండిన పండ్లు తియ్యగా నుండును గానీ పసరు కాయలు వగరు కాకుండా ఎట్లా
తియ్యగా ఉంటాయి. అట్లే వయసు కల స్త్రీలుండగా వయసురాని పసి బాలికలను కోరు పురుషుడు పశు
వు అనబడును. ఇది చాలా దుర్గార్హపు చర్య సుమా!

BE IN THE COMPANY OF YOUR OWN AGE!

Kasugaaya garachi choochina
Masalaka thana yogaru gaaka maDhurambagunaa?
Pasa galugu yuvathulundaga
Pasi baalala bondhuvaadu pasuvuraa Sumathi!

In this poem the poet laments that, a raw fruit does not taste sweet at all. A person who prefers the company of a child instead of a young lady is equal to a beast.

కవి గాని వాని వ్రాతయు
 నవరస భావములు లేని నాతుల వలపుం
 దవిలి చను పందినేయని
 వివిధా యుధ కౌశలంబు వృధరా సుమతీ!

అర్థం : కవి గాని వాని = కవిత్వము వ్రాయుట రాని వాని, వ్రాతయు = రచనయును, నవరస భావములు = తొమ్మిది విధములైన రసములను, రసానుభూతులు లేని, నాతుల = స్త్రీల యొక్క, వలపున్ = ప్రేమయును, దవిలి = వెంబడించి, చను = వెళ్ళుచున్న, పంది నేయన్ = పందిని పడగొట్టని, వివిధా యుధ కౌశలంబు = అనేక విధములైన ఆయుధములు, వృధరా = వ్యర్థము కదా!

భావము : కవిత్వము రానివాడు వ్రాసిన వ్రాతలను నవరస భావముల అనుభూతులు లేనటువంటి యువతి యొక్క ప్రేమయును, పరుగిడుచున్న పందిని వెంబడించి పడగొట్టని ఆయుధముల యొక్క ప్రయోగ నైపుణ్యమును వ్యర్థమైనట్టిది. రసానుభూతి, నేర్పరితనము కలిగి వుండాలి.

PURPOSELESS EXPERTISE!

Kavigani vaani vraathayu
 Navarasa bhaavamulu leyni naathula valapun
 dhavili chanu pandhi neiyani
 ViviDhaa yuDha kausalamubu vrudharaa Sumathi!

The poet urges to stick to your own profession. If you are not a poet do not attempt to write poetry, you may sound ridiculous. When a man approaches a lady friend, and she does not reciprocate his affections and is passive such love is not fruitful. It is not enough for a hunter to accumulate various weapons, he should also gain skills to hunt a fast-running boar. A casual approach to work is not adequate when we seek results.

కాదు సుమీ దుస్సంగతి
 పోదు సుమీ కీర్తి కాంత పొందిన పిదపన్
 వాదు సుమీ యప్పిచ్చుట
 లేదు సుమీ సతుల వలపు లేశము సుమతీ!

అర్థం : దుస్సంగతి = చెడు వారితో సహవాసము, కాదు సుమీ = మంచిది కాదు, కీర్తికాంత = కీర్తియనెడి స్త్రీ (మంచి పేరు పొందిన), పిదపన్ = ఒకసారి లభించిన మీదట, పోదుసుమీ = అది వెనుకకు పోవుట జరుగదు, అప్పిచ్చుట = అవసరమునకు ఋణము నిచ్చుట, వాదు సుమీ = తగవునకు కారణము, సతుల = స్త్రీలకు, వలపు = ప్రేమ, లేశమయిననూ = కొంచెమయిననూ, లేదు సుమీ = ఉండదు సుమీ!

భావము : చెడువారితో సహవాసము పనికిరాదు. ఒకసారి మంచి పేరు తెచ్చుకోవటం చాలా కష్టము. కానీ అట్లు పొందిన పిదప మంచి పేరు మరిక పోదు. అవసరములకైననూ అప్పిచ్చుట వలన తగాదాలకు కారణము అగును. స్త్రీల నుండి ప్రేమను పొందుట చాలా కష్టము. వారికి కొంచమయిననూ ప్రేమ ఉండదు సుమా! ఎదుటి వ్యక్తి నిజంగా నమ్మిన తరువాతనే స్త్రీలు ప్రేమను పంచగలరు.

DO YOUR DEEDS WITHOUT EXPECTING RESULTS!

Kaadhu sumee dussangathi,
 Poydhu sumee keerthi kaantha pondhina pidhapan,
 Vaadhu sumee appitchuta,
 Leydhau sumi sathula valapu leysamu Sumathi!

In this verse, the poet advises the reader that one should not make friends with unethical person who might impact their your life. Be discreet when you are lending money because there is no guarantee that it will paid back. You need to ensure that the woman also loves you, before expecting reciprocal love from her. Nevertheless, your experiences should not pause to perform good deeds, since after the mortal body perishes, you will continue to live through your noble actions.

కాముకుడు దనిసి విడిచిన
 కోమలిబర విటుండుగ వయ గూడుట యెల్లన్
 బ్రేమమున జాఅకు పిప్పికి
 జీమలు వెస మూగినట్లు సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : కాముకుడు = కామించువాడు కోర్కెలు నిలువెల్లా కలవాడు వ్యసనపరుడు, తనిసి = తృప్తి పొంది, విడిచిన = వదలిపెట్టిన

భావము : వ్యసనపరుడు తనకు తృప్తి తీరా అనుభవించుటకై తనను తాను నాశనం చేసుకుని గొప్పదైన చైతన్యాన్ని అంతం చేసుకుంటాడు. కనుక కోర్కెలు అనేవి అగ్ని లాంటివి. ఒక్కసారి ముట్టుకుంటే దహనం చేస్తాయి. జాగ్రత్త అవసరము సుమా! విడిచిపెట్టలేని వ్యసనాన్ని వదలిపెట్టిన కోమలమైన శరీరము చెఅకు పిప్పికి చీమలు చేరినట్లు వ్యాదులు చుట్టూ చేరక తప్పదు. ఇది సత్యము సుమతీ! కనుక శరీరమును అందులోని చైతన్యాన్ని కాపాడుకునేందుకు కోర్కెలకు లొంగడం మంచిది కాదు సుమా! మనసులోని బలహీనతలను దూరం చేసుకోవాలి, లొంగిపోకూడదు.

CANNOT EXTRACT JUICE OUT OF BAGASSE!

Kaamukudu dhanisi vidichina
 Komali bara vitudunga vaya gooduta yellan
 Breyamamuna jeraku pippiki
 Cheemalu vesa mooginatlu siDdhamu Sumathi!

In this verse the poet compares a lustful person going to a lady who is already busy with another lover. It is like ants surrounding crushed sugarcane in anticipation of sweet juice.

కారణము లేని నగవును
 బేరణము లేని లేమ పృథివీ స్థలిలో
 బూరణము లేని బూరెయు
 వీరణములేని పెండ్లి వృధారా సుమతీ!

అర్థం : పృథ్వీస్థలిలోన్ = భూమండలము నందు, కారణములేని = కారణము లేకుండా, నగవును = నవ్వుయును, పేరణము = పేరిణియను నాట్యము, లేమ = స్త్రీయును, పూరణము = శనగపప్ప, బెల్లము కలిపి చేయబడిన ముద్దగా చేయబడిన పదార్థము, లేని = లేనటువంటి, బూరె = పూర్ణపు బూరెయును, వీరణము = వీరణమును వాయిద్యము, వృధారా = వ్యర్థమైనటువంటిది

భావము : భూ మండలము నందు కారణము లేనటువంటి స్త్రీ నవ్వుయును, ప్రేరణ భావము నుండి జనించు నృత్యము తెలియని స్త్రీయును, పూర్ణము లేని బూరె, వీరణము అను వాయిద్యము లేనటువంటి పెండ్లియును వ్యర్థములైనటువంటివి వ్యక్తికైనా, వస్తువుకైనా లోన దాగి వున్న నైపుణ్యము వలననే గుర్తింపు. లేకపోతే వృధా యేగా!

NEED OF EMBELLISHMENTS TO ENHANCE!

KaaraNamu leyni nagavunu,
 BeyraNamu leyni leyma, prudhivee sThalilo
 BooraNamu leyni booreyu,
 VeeraNamu leyni pendli vrudharaa Sumathi!

The poet in this poem declares that on this earth, laughter without any reason, a woman without a blouse to protect her dignity, a dessert without sugar, a wedding without a music band, are all incomplete and boring.

కుల కాంత తోడ నెప్పుడు
 గలహింపకు వట్టి తప్పు ఘటి యింపకు మీ
 కలకంఠి కంట కన్నీ
 రొలికిన సిరి యింట నుండ నొల్లదు సుమతీ!

అర్థం : కుల కాంత తోడ = కట్టుకున్న భార్యతో, ఎప్పుడు = ఎన్నడునూ, కలహింపకు = పోట్లాడకుము, వట్టి తప్పు = లేని దోషములను, ఘటియంపకు మీ = ఆరోపింపకుము, కల కంఠి కంట = కుల స్త్రీ యొక్క కన్నుల, కన్నీరొలికిన = కన్నీరు జారిపడిన, సిరి = లక్ష్మి, ఇంటనుండన్ = ఇంటి యందు నిలిచి యుండుటకు, ఒల్లదు = అంగీకరింపదు

భావము : నిన్ను నమ్మి, కట్టుకొనిన భార్యతో ఎన్నడూ పోట్లాడవద్దు ఆమె యందు లేని దోషములు ఆరోపించి తప్పు పట్టకుము సుమా! నీ భార్య కన్నుల నీరు చిందిన లక్ష్మి ఇంటిలో ఉండుటకు అంగీకరింపదు. అనగా ధనము పోవును సుమా! భార్యకు తగిన గౌరవం ఇచ్చి గౌరవించడం నేర్చుకో సుమా!

ACCEPTING OTHERS STARTS FROM HOME!

Kulakaantha thoda neppudu
 Galahimpaku vatti thappu Ghati yimpaku mee,
 KalakanTi kanta kannee
 Rolikina siri inta nunda nolladhu Sumathi!

The poet strongly opposes and recommend not to quarrel aggressively with your wife at any time. Do not attach any baseless defects and create guilt in her. There will not be any peace and prosperity in a house where the woman is not respected. A happy home is the basis of prosperity and peace.

కూరిమి గల దినములలో
నేరము లెన్నడును గలుగ నేరవు మఱి యా
కూరిమి విరసంబైనను
నేరములే తోచుచుండు నిక్కము సుమతీ!

అర్థం : కూరిమి = స్నేహము, కల దినములలో = కలిగి ఉన్న రోజులలో, ఎన్నడును = ఎన్నడునూ, నేరములు = తప్పులు, ఆ కూరిమి = ఆ స్నేహము, విరసంబైనను = చెడిపోయినప్పుడు, నేరములే = అన్నిటా తప్పులే, తోచుచుండు = కనపడుచుండును, నిక్కము = ఇది నిజము

భావము : స్నేహముగా ఉన్న రోజులలో ఎప్పుడూ దోషములు మనకు అనిపించవు. ఆ స్నేహము తగాదాగా మారినప్పుడు మనకు అన్ని విషయముల యందును దోషములు కనబడును సుమా!

TOO CLOSE FOR COMFORT!

Koorimi gala dhinamulalo
Neyramu lennadunu galuga neyravu mari yaa
Koorimi virasambainanu
Neyramuley thochu chundu nikkamu Sumathi!

The poet notices that if there is friendship, we do not tend to find faults or get offended with our friends. When the same friendship is broken, we start noticing smallest omissions through magnifying glass and get offended and the friendship starts to decline slowly.

కొంచె పునరు సంగతిచే
 సంచితముగ గీడు వచ్చునది యెట్లన్నన్
 గించిత్తు నల్లి కుట్టిన
 మంచమునకు చేటు వచ్చు మహిలో సుమతీ!

అర్థం : మహిలో = భూమియందు, కొంజ+సరు = అల్పుడైన మనుష్యుని యొక్క సంగతిచే = స్నేహము వలన, సంచితముగా = తగునట్లుగా, కీడువచ్చు = ఆపద కలుగును, అది యెట్లన్నన్ = అది ఏ విధముగా అనగా, కించిత్తు = కొంచెమైన, నల్లి కుట్టిన = నల్లి కుట్టినచో, మంచమునకు = పడుకునే మంచమునకు, చేటు = కష్టము, వచ్చున్ = వచ్చును

భావము : చిన్న నల్లి కుట్టినచో ఆ నల్లి గల మంచమును ఎండలో వేసి గట్టిగా కొట్టేవారు. అలా అల్పుడయిన మనుష్యుడితో స్నేహము మనకు కీడు కలుగ చేయును. అల్పుడు చేసిన చిన్న తప్పులే మనకు చేటు తేగలవు సుమా! మంచి విషయమును మాత్రమే దగ్గరకు తీసుకురండి. సుఖముగా వుంటుంది. స్నేహితులతోనైనా సరే. విచక్షణతో మసలుకోవాలి.

STAY AWAY FROM TROUBLEMAKERS!

Konchey punaru sangathiche
 Sanchitamuga geeidu vatchunadhi yetlannan
 Ginchitthu nalli kuttina
 Manchamunaku cheytu vachu mahilo Sumathi!

The poet says that friendship with an evil person will lead to many unpleasant consequences. People start assuming that you are his partner in everything he does. This is like how a cot gets beaten in search of a tiny bedbug that bit a man. Your name might get attached to all his mis deeds.

కొక్కొక మెల్ల జదివిన
జక్కని వాడైన రాజచంద్రుడైనన్
మిక్కిలి రొక్కం బీయక
చిక్కదురా వార కాంత సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : కొక్కొక మెల్లన్ = భోజ శాస్త్రము నంతటినీ, చదివిన = చవివినను, అందగాడైననూ,
మిక్కిలి = ఎక్కువ, రొక్కం బీయక = ధనము నీయనిచో, వారకాంత = వెలయాలు, చిక్కదురా = లభింపదు

భావము : లోకము నందు వెలయాలు, ఎంతటి రాజైననూ ధనము నివ్వనిచో అంగీకరింపదు. ఏ సంబంధమైననూ ధనమే ఎక్కువ భాగం తీసుకుంటుంది సుమీ! అందుకే స్త్రీల ప్రేమ యదార్థమని భావించవద్దు. అవి క్షణికము మాత్రమే ధన సంబంధమైన బంధాలకు ఎంతటి వారనైనా ధనముతో మాత్రమే చూడటము అది స్త్రీల విషయములో సహజము. ప్రేమను వ్యక్తిత్వాన్ని ధనముతో కొలవకూడదు సుమా! అశాశ్వతమైన సంపదకు విలువనిచ్చి శాశ్వతమైన ప్రేమను దూరం చెయ్యకూడదు. ప్రేమతో భగవంతుడిని చేరవచ్చును.

ONLY MONEY SPEAKS!

Kokkoka mella jadhivina
Jhakkani vaadaina raajachandrundainan
Mikkili rokkamu beeyyaka
Chikkaduraa vaarakaantha siddhamu Sumathi!

The poet says that a man may be scholar and expert charmer, he may be handsome, he may be a popular great king. But he cannot win the love and attention of a woman unless he pays money. True love is priceless.

కొఱగాని కొడుకు బుట్టిన
 కొఱగా మియే కాదు తండ్రి గుణములు జెఱచుం
 చెఱను తుద వెన్నుబుట్టిన
 జెఱకున తీపెల్ల జెఱచు సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : కొఱగాని = అప్రయోజకుడైన, కొడుకు = కుమారుడు, పుట్టిన = జన్మించిన, కొఱగామియే
 కాదు = నిష్ప్రయోజనమే, కాదు తండ్రి గుణమున్ = తండ్రి యొక్క మంచి గుణములను కూడా, చెఱచున్
 = పాడుచేయును, చెఱకు తుదన్ = చెఱకు యొక్క చివర, వెన్ను పుట్టినచో = పువ్వు పుట్టినచో, చెఱకున్
 = చెఱకు నందు గల తీపెల్లన్ = తీపి అంతటిని, చెఱచున్ = పాడు చేయును, సిద్ధము = నిజము

భావము : చెఱకు చివర వెన్ను కలిగిన ఆ చెఱకును కల తీపినంతటిని ఎట్లు తగ్గునట్లు చేయునో
 అట్లే అప్రయోజకుడైన కుమారుడు జన్మించినచో అతడు కుటుంబమునకు ఉపయోగపడక పోవుటయే గాక
 తండ్రి యొక్క మంచి పేరును కూడా పాడుచేయును.

ROTTEN APPLE OF THE LOT!

Koragaani koduku puttina
 Koragaamiye kaadhu thandri guNamula jerachun
 Cheraku thuda vennubuttina
 Jerakuna teepella jerachu siDdhamu Sumathi!

In the society if a useless son is born to a noble father, people do not acknowledge all the noble deeds of what the father, did but criticize the follies of his son. Thus, the offspring not only being worthless, will spoil the reputation of his father also. A useless son is like a thorny bush that grows at the end of a sugar cane which spoils the sweetness of the sugar cane. In the same way a useless son brings disgrace to the family name.

కోమలి విశ్వాసంబును
బాములతో జెలిమి యన్య భామల వలపున్
వేముల తియ్యదనంబును
బూమీ శుల నమ్మికలును బొంకుర సుమతీ!

అర్థం : కోమలి = స్త్రీ, విశ్వాసంబును = నమ్మకమును, పాములతోన్ = పాములతో, చెలిమి = స్నేహము, అన్యభామలతో = ఇతర స్త్రీలతో, వలపున్ = ప్రేమయును, వేములన్, వేపచెట్ల యందు, తీయదనంబును = తీపియును, భూమీశుల = రాజుల యొక్క, నమ్మికలు = నమ్మకములు, బొంకురా = అసత్యములు సుమా!

భావము : స్త్రీల యొక్క విశ్వాసము పాములతో చేసిన స్నేహము ఇతర స్త్రీల యందు ప్రేమయు, వేపచెట్ల యందు తీపియును రాజులయందుంచిన నమ్మకమును విషయములు అసత్యములైనట్టివి సుమా! ఆ విషయముల యందు నిజము ఉండదు సుమా!

NON-EXISTING THINGS!

Komali viswaasambunu
baamulatho jelimi, yanya Bhaamala valapun
Veymula thiyyadhanambunu
Bhumeesula nammikalunu bonkura Sumathi!

The poet in this verse says, that in this world few things are non-existent. Such as loyalty of a woman, friendship with a serpent, true love of a woman who is not related to you, sweet neem seed, assurances of rulers are all deceptive.

గడవగల మగని జూచిన
 నడుగడుగున మడుగు లిడుచు రతివలు తమలో
 గడశుడుగు మగని జూచిన
 నడుపీనుగు వచ్చె నగుదురు సుమతీ!

అర్థం : గడన = సంపాదన, కల = కల్గినట్టి, మగనిన్ = భర్తను, చూచినన్ = చూచినప్పుడు, నడుగడుగునా = ప్రతి అడుగుకు మడుగులు, మంచి వస్త్రములు ఇడుదురు = పరుచుదురు, అతివలు = స్త్రీలు, గడనుడుగు = సంపాదన యుడిగిన, మగని చూచిన = భర్తను చూచిన, నడు పేనుగ = నడచునట్టి శవము, వచ్చెననుచు = వచ్చినదనుచూ, నగుదురు నవ్వుదురు

భావము : స్త్రీలు తమ భర్త సంపాదన పరుడైనచో అడుగులకు మడుగులొత్తుచూ సేవలు చేయుదురు. ఆ భర్తయే సంపాదన పరుడు కాకపోయినచో నడుచు పీనుగు వచ్చినదనుచూ వేళాకోళము చేసి నవ్వుదురు. ఇది సహజము సుమా!

WEALTH AND RESPECT ARE INTERLINKED!

Gadanagala magani joochina
 Nadugaduguna madugu liduchu rathivalu Dharalo,
 Gadanudugu magani joochina
 Nadapeenugu vatchenanuchu nagudhuru Sumathi!

The poet says that women appreciate husbands who earn money. But once he stops earning, he is considered as a walking corpse and is ridiculed and loses that special treatment by his own family. It is unfortunate that a person's earning and the respect given to him are linked. But that is the way of the world.

చింతింపకు కడచిన పని
 కింతులు వలతురని నమ్మకెంతయు మదిలో
 నంతః పురకాంతలతో
 మంతనములు మాను మిదియే మతముర సుమతీ!

అర్థం : కడచిన పనికి = జరిగిపోయిన పనికి, చింతింపకు = విచారించకుము, ఇంతులు = వనితలు, వలతురు + అని = ప్రేమింతురు అని, ఎంతయున్ = ఎంత మాత్రము, మదిలోన్ = మనసు నందు, నమ్మకుము = విశ్వసించకుము, అంతఃపురము కాంతలతోన్ = రాణి వాసపు స్త్రీలతో, మంతనములు = రహస్యములు, మానుము = విడచిపెట్టుము, మతముర = సమ్మతమైన పద్ధతి

భావము : జరిగిపోయిన పనుల గూర్చి ఆలోచించిన ప్రయోజనముండదు కనుక ఆలోచించకుము. స్త్రీల ప్రేమ పట్ల అతిగా విశ్వాసము పెంచుకొనవద్దు. అంతఃపురము నందు రాణివాసపు స్త్రీలతో రహస్యములు సాగింపకుము. ఆ పద్ధతి నీ భద్రతకు మంచిది కాదు సుమా!

LET BYGONES BE BYGONES!

Chinthimpaku gadachina pani,
 Kinthulu valathurani nammakenthayu madilo,
 Nanthahpura kaanthalatho
 Manthanamula maanu midhiye mathamura Sumathi!

In this verse the poet is saying not to brood over unpleasant events that took place in the past, you can not undo any of those incidents. It is not a good practice to gossip especially with women colleagues in your workplace, because such conversations may be misunderstood or misinterpreted as harassment.

చీమలు పెట్టిన పుట్టలు
 పాముల కిరవైనయట్లు పామరుడుదగన్
 హేమంబు గూడబెట్టిన
 భూమీశుల పాలజేరు భువిలో సుమతీ!

అర్థం : భువిలోన్ = భూమియందు, చీమలు పెట్టిన = చీమలు పెట్టినటువంటి, పుట్టలు = పుట్టలు, పాములకు = సర్పంబులకు, ఇరవైనయట్లు = నివాస స్థానమైనట్లు, పామరుడు = అజ్ఞాని, కూడన్ + బెట్టిన = కూడబెట్టినటువంటి, హేమంబు = బంగారము, భూముశుల పాలన్ = రాజుల యొక్క వశమును, చేరున్ = చేరిపోవును

భావము : చీమలు పెట్టిన పుట్టలయందు పాములు వచ్చి చేరును. అట్లే అవివేకి బంగారమును కూడబెట్టగా ఆ బంగారము చివరకు రాజుల పాలగును. అది వాడు అనుభవించడము కుదరదు సుమా!

COMMONERS SAVE, KINGS ROB!

Cheemalu pettina puttalu
 Paamula kiravainayatlu paamarudu dagan
 Heymambu goodabettina
 Bhumeesula paalajeru Bhuvilo Sumathi!

The poet observes that wealth accumulated goes waste if it is not utilized properly towards good deeds. Just like an ant would make a huge anthill but wanders in search of accumulating more and more food, leaving the house unattended. The anthill eventually becomes home for a vicious snake. This is how gold accumulated by common people reach the kings.

చుట్టములు గాని వారలు
 చుట్టములము నీకటంచు సొంపు దలిర్పన్
 నెట్టుకొని మాశ్రయింతురు
 గట్టిగ ద్రవ్యంబు గలుగ గదరా సుమతీ!

అర్థం : గట్టిగ ద్రవ్యంబు = ఎక్కువగా ధనము, గలుగన్ = కలుగగా, చుట్టములు కాని వారలు = బంధువులు కానివారు కూడా, నీకు = నీకు, చుట్టములము = బంధువులము, అటంచు = అనుచూ, సొంపు దలిర్పన్ = హాయిలు పోవునట్లుగా, నెట్టుకొని = ప్రయత్నించి, యాశ్రయింతురు = ప్రాపకము సంపాదించుదురు

భావము : నీ దగ్గర ధనము ఉన్నప్పుడు అయినవారు, కానివారు కూడా నీకు బంధువుల మనుచూ రకరకాల ఎత్తులతో నీ ఆశ్రయం సంపాదించుటకు ప్రయత్నింతురు సుమా!

WEALTH ATTRACTS WRONG PEOPLE!

Chuttamulu gaani vaaralu
 Chuttamulamumu neekatanchu sompu dhalirpan
 nettukoni yaasrayinthuru
 Gattiga dhraryambu galuga gadharaa Sumathi!

In this verse the poet notices a common experience. When a person is wealthy cunning and selfish people come from nowhere claiming to be his close relatives seeking favors and gifts. It is always wise to be conscious while helping others but being vigilant not to get cheated or exploited.

చేతులకు దొడవు దానము
 భూతలనాథులకు దొడవు బొంకమి ధరలో
 నీతియతో దెవ్వారికి
 నాతికి మానంబు తోడవు నయముగ సుమతీ!

అర్థం : ధరలో = భూమియందు, చేతులకున్ = కరములకు, నయముగ = న్యాయముగ, దానము = దానము చేయుట, తొడవు = ఆభరణము, బొంకమి = అసత్యమాడకుండుట, భూతల నాథులకు = రాజులకు, తొడవు = ఆభరణము, ఎవ్వారికి = ఎవ్వరికైనననూ, నీతియ, నీతియుతముగా ప్రవర్తించుట, నాతికి = స్త్రీకి, తొడవు = ఆభరణము, మానంబు = అభిమానము

భావము : భూమి యందు న్యాయముగా పరిశీలించగా దానగుణము చేతులకు ఆభరణము అసత్య మాడకుండుట ఏ రాజులకు ఆభరణము నీతి మార్గమున నడచుటయే అందరికీ ఆభరణము స్త్రీలు అభిమానముగా ఉండుటయే వారికి ఆభరణము ధర్మానుసరణమే మంచి మార్గము.

REAL JEWELS!

Cheythulaku dhodavu dhaanamu
 Bhuthala naaDhulaku dodavu bonkami Dharalo,
 neethyatho dhavevvariki,
 naathiki manambu thodavu, nayamuga Sumathi!

The poet says that charity and generosity are real ornamentation for the hands, honesty and righteousness are real jewels a king should be wearing, dignity and poise are embellishments for a woman. In this manner one should always be adorned with good ethics and morals and not give too much of importance to materialistic acquisitions.

తడ నోర్వక యొడ లోర్వక
 కడు వేగం బడచి పడిన గార్యంబగునే
 తడ వోర్చిన నొడ లోర్చిన
 జెడిపోయిన కార్యమెల్ల జేకూటు సుమతీ!

అర్థం : తడవు = ఆలస్యమును, ఓర్వక = సహింపక, ఒడలు = శరీర శ్రమకు, ఓర్వక = సహింపక, కడు వేగంబు = మిక్కిలి తొందరపాటున, అడచిపడిన = మిడిసిపడిన, కార్యంబు+అగునే = పనులు నెరవేరునా, తడవు+ఓర్చిన = ఆలస్యమును సహించిన, ఒడలోర్చిన = శరీర శ్రమకోర్చినచో, చెడిపోయిన = పాడైనటువంటి కార్యము, ఎల్లన్ = పనులన్నియును, చేకూటును = చక్కబడును

భావము : ఆలస్యమును శరీర శ్రమను సహింపక తొందరపాటు తనంతో మిడిపిపాటుతో పనులు నెరవేరునా! శరీర శ్రమను ఓర్చుకొనినప్పుడు అంతకు ముందు పాడైపోయిన పనులు కూడా నెరవేరును. కావున శరీర శ్రమ ఓర్చు మనుష్యులకు ఉండాలి సుమా!

PATIENCE PAYS!

thadanorvaka, yodalorvaka,
 Kadu veygam badachi padina gaaryam baguney,
 thadavorchina, nodalorchina,
 Jedipoyina kaaryamella jeykooru Sumathi!

The poet in this poem explains the importance of practicing not only physical and emotional tolerance. In times of uncertainty perseverance and tolerance need to be kept in mind to accomplish any goals to perfection.

తన కోపమే తన శత్రువు
 తన శాంతమే తనకు రక్ష దయ చుట్టంబొ
 తన సంతోషమే స్వర్గము
 తన దుఃఖమే నరకమండ్రు తథ్యము సుమతీ!

అర్థం : తన కోపమే = తన కోపమే, తన శత్రువు = తనకు శత్రువును, తన శాంతమే = తన యొక్క శాంత గుణమే, తనకు = తనకు, రక్ష = రక్షణ యగును, దయ = దయా గుణము, చుట్టంబొ = చుట్టమును, సంతోషమే = సంతోషమే, స్వర్గము = స్వర్గమును, తన దుఃఖమే = విచారమే, నరకమండ్రు = నరకమును

భావము : తన కోపమే తనకు శత్రువు. అనారోగ్యము, అశాంతి ఉంటాయి. తన శాంతమే తనకు రక్ష యగును. శాంతముతో దయతో సంతోషము హెచ్చును. అందువలన అదే తనకు స్వర్గమును. లేకపోతే నరకమే కదా! కనుక శాంతము, దయ గుణము పెంచుకుంటే దుఃఖము దరిరాదు సుమా!

PEACE AND HAPPINESS ARE POSSIBLE WITH SELF - CONTROL!

thana kopamey thanasathruvu,
 thana saanthamey thanaku Raksha, dhaya chuttambou
 thana santhoshamey swargamu,
 thana dhuhkhame naraka mandru thaDhyamu Sumathi!

The poet asks us to be aware of anger because it is your biggest enemy. It is possible to build your relationships with compassion and not resentment. One can build their own heaven of happiness by being peaceful and content. Your sorrow is like hell, this is true. Manage and control your own attitude to be happy.

తనయూరీ తపసి తనమును
 దన పుత్రుని విద్య పెంపు దన సతి రూపున్
 దన పెరటి చెట్టు మందును
 మనసున వర్ణింప రెట్టి మనుజులు సుమతీ!

అర్థం : ఎట్టి జనులు = ఎటువంటి మనుష్యులైనను, తనయూరి = తన ఊరి యొక్క, తపసి తనమును = తపో నిష్ఠయును, తన పుత్రుని = తన యొక్క కుమారుని, విద్య పెంపు = విద్యాధిక్యతయును, తన సతి రూపున్ = సతి అందమును, తన పెరటి చెట్టు మందు = తన ఇంటి యందున్న చెట్టు యొక్క వైద్యమును, మనసున = మనసు నుంచి, వర్ణింపరు = పొగడరు

భావము : లోకమునందు ఎట్టి మనుష్యులైననూ తనయూరి తపోనిష్ఠను, కుమారుని పాండిత్యమును, భార్య అందమును, పెరటి చెట్టు వైద్యమును మనసారా పొగడరు. అది వారి అభిజాత్యానికి గుర్తు సుమా!

POWER OF PRAISE!

thana yoori thapasi thapamunu,
 dhana puthruni vidhya pempu, dhana sati roopun,
 dhana perati chettu mandhunu,
 Manasuna varNimparetti manujulu Sumathi!

In this verse it is said that an egoistic person will not announce the greatness of his native place; acknowledge the intelligence of his own son, praise the beauty of his wife nor the medicinal values of an herb growing in his backyard. It is important to accept the qualities in others and praise them instead of ignoring and demeaning them.

తన కలిమి ఇంద్ర భోగము

తన లేమియె సర్వలోక దారిద్ర్యంబున్

తన చావు జగత్ప్రళయము

తను వలచిన యది యెరంభ తథ్యము సుమతీ!

అర్థం : కలిమి = భాగ్యము, ఇంద్ర భోగము = స్వర్గ సౌఖ్యము, తన లేమియే = తన పేదరికమే, సర్వలోక = అన్ని లోకములకును, దారిద్ర్యమున్ = పేద తనమే, తన చావు = తన యొక్క మరణము, జగ్+ప్రళయము = ప్రపంచ వినాశము, తను వలచినదియే = తాను ప్రేమించినదియే, రంభ = అపురస స్త్రీ అయిన రంభ, తథ్యము = నిజము

భావము : లోకములో ఏ వ్యక్తికైన నేను, నాది అనే భావనతో మునిగి తేలుతుంటాడు. తన సంపద ఇంద్రభోగము వంటిదని, తన దరిద్రమునే దేవ దారిద్ర్యమని, తన మరణమే లోక ప్రళయమని, తాను ప్రేమించిన స్త్రీయే రంభ అని భావించి ఆనందం పొందుతూ ఉంటాడు. వ్యక్తిగత సమస్యలను ప్రపంచానికి అన్వయించుకుంటూ తృప్తి పొందుతాడు. ప్రపంచంలో సమస్యల కంటే తనదేపాటి అనుకోవటం అలవాటు చేసుకోవాలి. అన్నీ సర్వ సహజమైనవి అనుకుంటే బాధే లేదు కదా!

PERSONAL POINT OF VIEW!

thana kalimi yindhra Bhogamu,

thana leymiye swargaloka dhaaridryambun,

thana chaavu jala praLayamu,

thanu valachina yadhiye ramBha taDhyamu Sumathi!

The poet notices that some selfish and egoistic people think only from their perspective. Such people think that their wealth is noteworthy. The same people may feel that the world is depressing when they lose that wealth. Their loss seem to be equal to the world's poverty. In their view their misfortune is catastrophic. Such self-centered people also believe that the lady they love is a heavenly beauty as they are blind to the other beautiful ladies around them. People tend to magnify their fortunes and problems.

తన వారు లేని చోటను
జన వించుక లేని చోట జగడము చోటన్
అనుమానమైన చోటను
మనుజునకును నిలువ దగదు మహిలో సుమతీ!

అర్థం : మహిలోన్ = భూమియందు, తనవారు = తన బంధువులన్, లేని చోటను = లేనట్టి ప్రదేశమున, ఇంచుక = కొంచెమైననూ, చనవు = చెల్లుబాటు, జగడము చోటన్ = తగాదాలు కలచోట, అనుమానమైన చోటను = సందేహము గల ప్రదేశము, నిలువదగదు = నిలిచి యుండుట కూడదు.

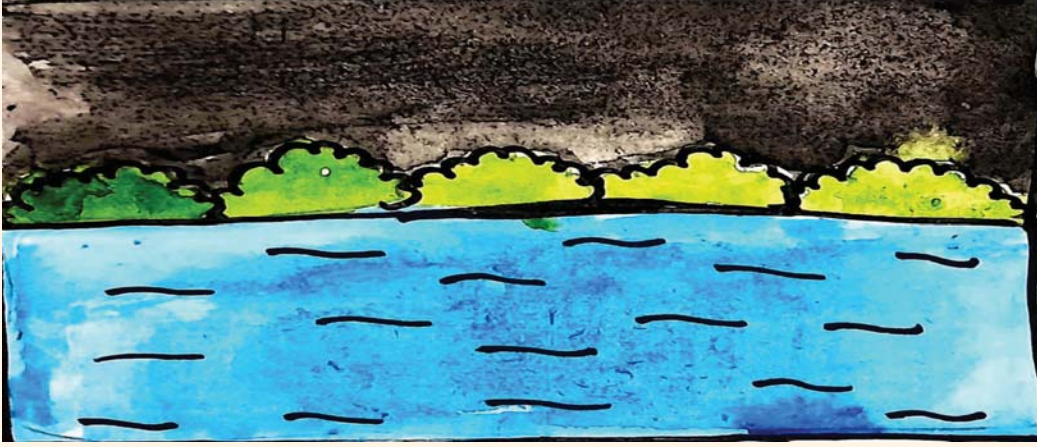
భావము : భూమియందు ఎవ్వరికైనను తనకు కావాల్సిన బంధువు లేనిచోటను, చెల్లుబాటు కాని చోటు, తగాదాలు కలుగు చోటును, సందేహము కలుగు చోట నిలిచి ఉండుట పనికిరాదు. భద్రతకు ప్రమాదము సుమా!

CHOOSE A SAFE PLACE TO SETTLE!

thana vaaru leyni chotanu,
Janavinchuka lenichota, jagadamu chotan,
Anumaanamaina chotanu,
Manujunakunu niluva dhagadhu mahilo Sumathi!

The poet gives us few safety tips. In this world, it is not ideal to settle down, where there are no relatives who you can seek help in time of need. If you are in a suspicious place where one feels uneasy, leave that place immediately. Do not choose to stay where there are signs of disagreements developing which might lead to heated arguments and clashes, or in a place suspiciously deserted. It is advised to settle in a peaceful place near relatives.

తమలము వేయని నోరును
 విమతులతో చెలిమి సేసి వెతబడు తెలివిన్
 గమలములు లేని కొలకును
 హిమదాముడు లేని రాత్రి హీనము సుమతీ!

అర్థం : తమలము వేయని = తాంబూలము వేయనట్టి, నోరునా = నోరుయును, విమతులతోన్
 = చెడు మనసు కలవారితో, చెలిమి చేసి = స్నేహము చేసి, వెతబడు = బాధపడు, తెలివిన్ = జ్ఞానమును,
 కమలములు = పద్మములు, లేని = లేనట్టి, కొలకును = చెఱువును, హిమదాముడు = చంద్రుడు, హీనమైనది
 = శోభిల్లని

భావము : తాంబూలము వేయనట్టి నోరును, దుర్గార్గులతో స్నేహము చేసి బాధపడు బుద్ధియును,
 పద్మము లేని కొలను, చంద్రుడు లేని రాత్రి హీనమైనవి. అవి శోభిల్లవు.

LIFE'S LITTLE PLEASURES!

thamalamu seyani norunu,
 Vimathulatho chelimi cheysi vethabadu thelavin,
 Kamalamulu leyni kolanunu,
 Himadhaamudu leyni raathri heenamumu Sumathi!

In this poem it is said that one cannot say that they enjoyed life with a mouth that did not have the pleasure of chewing the betel leaf, which is an aromatic mouth freshener. A pond is incomplete without beautiful lotus flowers in it. Life is incomplete without the companionship of a beautiful woman. A moonless night is not worthwhile. These are simple pleasures that enhance your life.

తలనుండు విషము ఫణికిని
వెలయంగా దోక నుండు వృశ్చికమునకున్
దలతోక యనక యుండును
ఖలునకు నిలువెల్ల విషము గదరా సుమతీ!

అర్థం : ఫణికిని = సర్పమునకు, విషము = విషము, తలనుండు = శిరసు నందుండు, వృశ్చికమునకున్ = తేలునకు, వెలయంగా = ఒప్పుకున్నట్లుగా, తోకనుండు = తోక యందు యుండును, ఖలునకు = దుర్మార్గునకు, తల తోక యనక = తల తోక యనకుండా, నిలువెల్ల = ఒళ్ళంతా, విషము = విషము ఉండును.

భావము : పామునకు విషము తలయందు ఉండును, తేలునకు తోక యందు ఉండును. కానీ దుర్మార్గునకు నిలువెల్లా ఒళ్ళంతా విషముండును. కనుక దుర్మార్గుడైన మనిషి తేలు, పాము కంటే ప్రమాదకరమైనవాడు.

STAY AWAY FROM TOXIC PEOPLE!

thalanundu vishamu phaNikini,
Velayamgaa dhoykanundu vruschikamunakun,
thalathoka yanaka yundunu
Khalunaku niluvella vishamu gadaraa Sumathi!

This verse is cautioning us to be aware of certain vicious people. A poisonous snake has venom only in its fangs, a scorpion has poison in its tail. But a malicious person has toxicity all over his body, from his head to his toe. Such a person can harm you with his lethal words and actions too. So, stay away from such people.

తల పొడవు ధనము బోసిన
 వెలయాలికి నిజము లేదు వివరింపంగా
 దల దడవి బాస జేసిన
 వెల యాలిని నమ్మరాదు వినరా సుమతీ!

అర్థం : తల పొడవు = నిలువెత్తు ధనము పోసినన్, వివరింపంగా = ఆలోచింపగా, వెలయాలికి = వేశ్యకు ఎంత ధనము ఇచ్చినను, నిజము లేదు = నిజము పలుకుట అనునది ఉండదు, తలన్+తడివి = నెత్తి మీద చేయి పెట్టుకుని, బాస చేసినను = ఒట్టు వేసినా, వెలయాలిని = నమ్మరాదు, నమ్మకూడదు

భావము : నిలువెత్తు ధనము ఇచ్చినను వెలయాలి నిజము పలుకుట అనునది ఉండదు. తలపై చేయి వేసుకుని ఒట్టు వేసిననూ వారిని నమ్మకూడదు. ధనము కోసం ఆశపడేవారికి నీతి నియమాలు, నిబద్ధత ఉండవు. అవసరము కోసము దిగజారి ప్రవర్తిస్తారు. అటువంటి వారిని నమ్మరాదు సుమా!

BEWARE OF DISHONEST PEOPLE

thalapodavu Dhanamu bosina
 Velayaaliki nijamu leydu vivarimpamgaa
 dhala dhadivi baasa jeysina
 Velayaalini nammaraadhu vinaraa Sumathi!

The poet describes a person who has no moral values. Such a person will not be truthful even when a heap of money is offered to them. Such characterless person can swear on anything and still will not speak the truth. Dishonesty is an essential feature of their nature.

తల మాసిన నాలు మాసిన
 వలువలు మాసినను బ్రాణ వల్లభు నైనం
 గులకాంత లైన రోతురు
 తిలకింపగ భూమి లోన దిరముగ సుమతీ!

అర్థం : తిలకింపన్ = పరిశీలింపగా, తలమాసిన = జుట్టు పెరిగి రోతగా యున్నచో, ఒలు మాసిన = శరీరమునకు మురికి పట్టియున్నచో, వలువలు మాసిన = బట్టలు మాసినచో, ప్రాణ వల్లభునైనన్ = మిక్కిలి ఇష్టము గల భర్తనైన, గులకాంత లైననూ = కుల స్త్రీలైననూ, తిరముగన్ = నిశ్చయముగా, రోతురు = అసహ్యపడుదురు

భావము : జుట్టు పెరిగి, శరీరమునకు సంస్కారము లేక మాసిన బట్టలతో ఉన్న పురుషుని ఏ కుల స్త్రీ అయినా అసహించుకుంటుంది. స్త్రీ, పురుషులు ఎవరికి అయిన శుచి, శుభ్రత అవసరము. మంగళకరమైనది శుభ్రత. అది లేనిచో ఎవ్వరూ దగ్గరకు రారు. లక్ష్మీ కూడా సంఘంలో గౌరవం, మంగళకరముగా ఉండాలి అంటే శుభ్రంగా ఉండి, మంచి బట్టలు ధరించాలి. అది అందరికీ అవసరము. శుభ్రత, ఆరోగ్యము కూడా.

BE HYGIENIC!

thala maasina, nolu maasina,
 Valuvalu maasinanu braana vallaBhu Dainan
 Gulakaanthalaina rothuru
 thilakimpaga bhoomilona dhiramuga Sumathi!

In this verse the poet emphasizes about personal hygiene. He says that even a wife loathes her husband who she loves the most if his hair is unkept, has an unclean body, or his clothes are filthy. It is required to maintain personal hygiene and cleanliness not only for our own health but also to be appropriate for social acceptability.

తాను భుజింపని యర్థము
మానవ పతి జేరు గొంత మఱి భూగతమౌ
గానల నీగలు గూర్చిన
దేనియ యెరు జేరునట్లు తిరముగ సుమతీ!

అర్థం : తిరముగ = నిశ్చయముగ తాను సంపాదించిన మనుష్యుడు, భుజింపని = అనుభవింపని, అర్థము = ధనము, మానవ పతిన్ = రాజున్, చేరున్ = చేరును, మఱి = మరియు, కొంత = కొంత ధనము, భూగత మౌ = భూమి పాలగును, కానలన్ = అడవుల నుండి, ఈగలు కూర్చిన = ఈగలు కూడబెట్టిన, తేనియ = తేనె, యెరున్ = ఇతరులకు చేరునట్లు

భావము : తేనెటీగలు అడవిలోని పువ్వు పువ్వు నుండి తేనె తెచ్చి కూడబెట్టగా ఆ తేనె ఎట్లు ఇతరుల పాలగునో అట్లే కష్టపడి సంపాదించిన ధనము అనుభవింపని వాని ధనము రాజుల పాలగును. మరికొంత ధనము భూమి పాలగును. జీవిత కాలమంతా ధనము సంపాదించుటయే లక్ష్య మయితే సుఖమేది. ధర్మాచరణతో జీవితం ధన్యత పొందించుట మంచిది. కానీ సంపాదనయే ముఖ్యము కాదు సుమా!

FATE OF UNSPENT WEALTH!

thaanu Bhujimpani yarThamu
Maanava pathi jeyru gontha mari bhoogathamau
Gaanala neegalu goorchina
dheniya yeru jeyrunatlu thiramuga Sumathi!

The poet says that in this world it is important to be charitable and sharing your fortune. The accumulated wealth that neither enjoyed nor given to the needy is waste of your fortune. Just like how honey is collected laboriously by the bees, is not enjoyed by them, but is devoured by others.

దగ్గర కొండెము సెప్పెడు
 ప్రెగ్గడ పలుకులకు రాజు ప్రియుడై మఱితా
 నెగ్గు బ్రజ కాచరించుట
 బొగ్గులకై కల్పతరువు బొడచుట సుమతీ!

అర్థం : దగ్గరన్ = సమీపమునకు చేరి, కొండెము = చాడీలను, చెప్పెడు = చెప్పునటువంటి, ప్రెగ్గెడ పలుకులకు = మంత్రి మాటలకు, ప్రియుడై = ఇష్టము కలవాడైన, రాజు = ప్రభువు మరియు = మరియు తాను, ప్రజలకు = తన పరిపాలనలోని ప్రజలకు, ఎగ్గు = అపకారము, ఆచరించుట = కలుగజేయుట, బొగ్గులకై = బొగ్గుల కొరకై, కల్పతరువున్ = కల్ప వీక్షమును, బొడచుట = నరికి వేయుట వంటిది.

భావము : చెంత చేరి చాడీలు చెప్పే వ్యక్తుల వలన తన మనుష్యులను అవమానించి కష్టము కలిగించుట యజమానికి సహింపరాని నేరము. కల్ప వృక్షమును బొగ్గుల కోసం నరుకుట వంటిది. విచక్షణతో సమస్యలు తెలుసుకుని పరిష్కరించుకోవడం ఉత్తమ లక్షణం సుమా! అదే ధర్మము కూడా!

USE YOUR OWN JUDGEMENT!

dhaggara kondemu seppedu
 Pregarada palukulaku raaju priyudai mari thaa
 Neggu braja kaacharinchuta
 Boggulakai kalpatharuvu bhodachuta Sumathi!

This verse is all about making appropriate judgements. A wise ruler does not fall into the trap of cunning ministers who speak misleading allegations against the innocent subjects. If he believes such complaints that harms his peopel, it would be like chopping down a sacred tree for burning for charcoal. A true king will use his personal judgement in safeguarding his citizens.

ధనపతి సఖుడై యుండియు
నేనయంగా శివుడు భిక్ష మెత్తంగ వలసెన్
దనవారి కెంత కలిగిన
దన భాగ్యమే తనకు గాక తథ్యము సుమతీ!

అర్థం : ధనపతి = కుబేరుడు, సఖుడై యుండి కూడా = స్నేహితుడై ఉండి కూడా, వినయంగా = తగునట్లుగా, శివుడు = పరమేశ్వరుడు, భిక్ష మెత్తగ వలసెన్ = ముష్టి ఎత్తవలసి వచ్చెను, తథ్యము = తప్పదు నిజముగా, తన వారికెంత కలిగిననూ = తనకు కావాల్సిన వారి ఎంత ఉన్ననూ, తన భాగ్యమే = తన అదృష్టమే, తనకున్ + కాక = తనకు లభించక

భావము : మానవునకు అదృష్టము విధిని బట్టి తనకెంత ప్రాప్తమో అంతవరకే లభించును. అంతేకానీ తనకయిన వారు ఎంత ధనవంతులైననూ వారి సంపద వీరికి అనుభవ యోగ్యము కాదు. కుబేరుడు ఎంత ధనవంతుడైనా శివుడు బిక్షాటన చెయ్యడం తెలుసు కదా! ఎవరికెంత ప్రాప్తమో అంతే అనుభవమవుతుంది. మనది కానిది మన దగ్గరకు రాదు సుమా!

DEPEND ON YOU OWN FORTUNE!

dhanapathi saKhudai yundina
nenayamгаа Sivudu Bhikshameththamga valasen,
dhanavaari kentha Kaligina
dhanaBhaagyame thanakugaaka taThyamu Sumathi!

This verse reveals a harsh fact that a wealthy person always feels superior and in control. Even though the God of wealth, Kubera, is a friend of lord Siva, when in need of money Lord Siva is obliged to seek alms. You do not have any right over the wealth your friends or relatives possess. Your prosperity depends on your own fortune.

ధీరులకు జేయు మేలది
సారంబగు నారికేల సలిలము భంగిన్
గౌరవమున మఱి మీదట
భూరి సుఖావహమునగును భువిలో సుమతీ!

అర్థం : భువిలో = భూమియందు, ధీరులకున్ = బుద్ధిమంతులకు, చేయు = చేయునట్టి, మేలది = ఆమేలు, నారికేళ సలిల భంగిన్ = కొబ్బరికాయలోని నీటిపై భూమియందు, గౌరవమును = గౌరవమును, మఱి = మఱియు, మీదట = అటు పిమ్మట, భూరి = గొప్ప, సుఖావహమును = సుఖములనిచ్చునదియును, అగును = అవును

భావము : భూమి యందు బుద్ధిమంతులకు చేసిన ఉపకారము కొబ్బరికాయలో నీటివలె సారవంతమగును. గౌరవమును మిక్కిలి సుఖములను కలుగచేయును. అందుకే సహాయము కూడా పాత్రత నెరిగి చేయుట ఉత్తమము. అవసరమైన వారికి ఆర్తుడికి సహాయము చేయుటవలన గౌరవము మరింత పెరుగుతుంది. ధర్మం కూడా వృద్ధి పొందును.

IT'S AN HONOR TO BE IN THE COMPANY OF THE WISE!

Dheerulaku jeyu meyladhi
Saarambagu naarikeLa salilamu Bhangin
Gauravamunu mari meedhata
Bhoori suKhaavahamu nagunu Bhuvilo Sumathi!

The poet explains a simple logic that one should be in close association of wise and knowledgeable individuals. It is just like raising a healthy coconut tree which will bear nutritious fruit in the future. So, keep in mind that time spent with assisting the wise will result in receiving wisdom from them in future.

నడవకు మీ తెరువొక్కట
 గుడువకు మీ శత్రునింట గూరిమి తోడన్
 ముడవకు మీ పరధనముల
 నుడువకు మీ యెరుల మనసు నొవ్వగ సుమతీ!

అర్థం : ఒక్కటన్ = ఒంటరిగా, తెరువు = మార్గమున, నడువకుము = నడువవలదు, కూరిమితోడన్ = ఇష్టముగా, శత్రునింట = శత్రువు యొక్క ఇంటిలో, కుడువకుము = తినకుము, పరుల ధనములన్, ముడవకుమీ = మూట కట్టకుము, ఒరుల మనసున్ = ఇతరుల యొక్క మనసు, నొవ్వగ = కష్టపడునట్లుగ, నడువకుము = మాటలాడవలదు

భావము : మార్గము నందు ఒంటరిగా నడవకుము. ఇష్టముతో శత్రువు ఇంట భుజింపకుము. పరుల సొమ్ము ఆశపడకు. ఇతరుల మనసులు కష్టపడునట్లుగా మాటలాడకుము. మనం తిరుగుతున్న సమాజంలో స్వీయ భద్రత, గౌరవము కోసం కొన్ని జాగ్రత్తలు పాటించడం తప్పదు సుమా!

CULTIVATE GOOD HABITS!

Naduvaku mee theruvokkata,
 Guduvaku mee sathruninta goorimi thodan
 Mudavaku mee paraDhanamula,
 Nuduvaku mee yorula manasu novvaga Sumathi!

The poet in this verse give few safety instructions. He says not to stroll alone in a street without a companion. In case of any tough situation, you will have someone to help you. Another safe habit is not to feel obliged to dine in an enemy's house because a dinner invitation could be a trap to harm you. Also, it is not nice to swindle anyone's hard earned money and not to offend others with your words or actions.

నమ్మకు సుంకరి జూదరి
నమ్మకు నగసాలేవాని నటు వెలయాలిన్
నమ్మకు అంగడ వాడిని
నమ్మకు మీ వామ హస్తునవనిని సుమతీ!

అర్థం : అవనిన్ = భూమిపై, పన్ను వసూలు చేయు వానిని, నమ్మకు = నమ్మబోకుము, అగసాలివానికిన్ = కంసాలికిని, నమ్మకు, అటు = అదేవిధముగా, వెలయాలికిన్ = వేశ్యను, నమ్మకు = నమ్మబోకుము, అంగడివానిని = వర్తకము చేయువానిని, నమ్మకు = నమ్మబోకుము, వామ హస్తునిన్ = ఎడమ చేతి వాటము కలవాడు, నమ్మకు = నమ్మబోకు

భావము : భూమి యందు పన్ను వసూలు చేయు వానిని జూదరిని, కంసాలిని కొట్టు పెట్టుకుని వ్యాపారము చేయువానిని, వేశ్యను, ఎడమ చేతి వాటము కలవానిని నమ్మకుము. వీరిపట్ల అతి జాగ్రత్తగా ఆలోచించి స్నేహము చెయ్యవలయును.

PROFESSIONAL FRAUDS!

Nammaku sunkari joodhari,
Nammaku nagasaalivaani natu velayaalin
Nammaku angadi vaanini
Nammaku mee vaamahasthu navanini Sumathi!

The poet says that we cannot trust people who practice certain professions. They are tax collectors, gamblers, goldsmiths, actors, prostitutes, small business people, and the left-handers. All these people are not trustworthy, because of their unusual occupational practices due to which they are not habituated to be truthful.

నయమున బాలుంద్రావరు
 భయమున విషమునైన భక్షింతురుగా
 నయమెంత దోషకారియె
 భయమే చూపంగ వలయు బాగుగ సుమతీ!

అర్థం : నయమున = మెత్తని మాటలచే, పాలుం ద్రావరు = పాలు ఇచ్చిననూ త్రాగరు, భయమున = భయము చేత విషమునైననూ, భక్షింతురుగా = తిందురు కదా, కనుక నయము ఎంత దోషకారియె = ఎంత దోషమును కలిగించునో కదా!, భయము చూపంగవలయు = భయమున ప్రదర్శించవలయును, బాగుగా = చక్కగా

భావము : మెత్తని పలుకులతో ఎదుటి వారితో ఏ పనినీ చేయించగలేము. మంచితనమును లోకువ పట్టెదరు. కనుక భయ పెట్టుటకు ప్రయత్నించిన వారు భయముతో జాగ్రత్తతో మసలుకుంటారు సుమా! కనుక కొంచెము భయమునే ప్రదర్శించవలయును. కఠినముగా వున్నట్లు కనపడటము కొంతవరకు మంచిది!

USE THREATS SPARINGLY!

Nayamuna baalun dhraavaru,
 Bhayamunanu vishammu naina Bhakshinturugaa,
 Nayamentha doshakaariyo,
 Bhayamey choopanga valayu baaguga Sumathi!

In this verse the poet wonders how being polite is not as effective as threatening to get things done. People may not drink milk when asked sweetly but the same individuals may enjoy consuming poison when you threaten them. At the same time one cannot be aggressive all the time because threatening will lose its value and you will lose grip over the situation. So, use threats sparingly and wisely even though they are necessary to get things done.

నరపతులు మేర దప్పిన
 దిరి మొప్పగ విధవ ఇంట దీర్పరి యైనన్
 గరణము వేదికుండయినను
 మరణాంతక మౌనుగాని మానదు సుమతీ!

అర్థం : నరపతులు = ప్రభువులు, మేరన్ = హద్దును, తప్పిన, దాటిన యడలను, తిరము = శాశ్వతముగా, ఒప్పుగా = నొప్పునట్లు, విధవ = భర్త మరణించినది, ఇంటన్ = ఇంటి యందు, తీర్పరి యైనన్ = తగవులు తీర్చినదైనచో, కరణము = లేఖకుడు, వైదికుడైనను = వేద కర్మలు చేయించువాడైనచో, మరణాంతకమౌను = చచ్చినంత పని యగును, కాని = కానీ మానదు = తప్పుదు

భావము : రాజు హద్దు మీరి ప్రవర్తించినను, విధవరాలు ఇంటి పెత్తనము చేయునదైనచో కరణము వైదిక కార్యములు చేయించు వాడైనచో ప్రాణము పోయినంత పని అగును సుమా! ఏదీ సవ్యముగా ఉండదు. నష్టము కలుగుతుంది.

EVERYONE NEEDS TO KNOW THEIR BOUNDARIES!

Narapathulu meyra dhappina,
 dhiri moppaga viDhava inta dheerpari ainan,
 GaraNamu vaidhikudainanu,
 MaraNantaka maunu gaani maanadhu Sumathi!

The poet thinks that everyone needs to be in their limits to avoid any catastrophe. Individuals, especially those who are in authority should not cross their boundaries; a widow cannot become the decision maker in the household, as she is inexperienced in operating affairs of a house. It is impossible for a village chief to become a Vedic priest as he is not proficient in any of the religious procedures.

నవరస భావాలంకృత
 కవితా గోష్ఠియును మధుర గానంబును దా
 న వివేకి కెంత జెప్పిన
 జెవిటికి సంకూ దినట్లు సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : నవరసభావ = నవరసములతో కూడిన భావముల చేత, అలంకృత = అలంకరించబడిన, కవితా గోష్ఠియును = కవిత్వపు సభలోనను, మధుర గానంబున = మధురమైన గానమును, తాన్ = తాను, అవివేకికి = వివేక హీనునకు, ఎంతన్ + చెప్పినను = ఎంతగా వినిపించిననూ, చెవిటికిన్ = చెవిటివానికి, సంకూదినట్లు = శంఖమూదినట్లు, సిద్ధము = సత్యము

భావము : నవరస భావముల చేత కూడబడిన కవిత్వమును చెవికింపైన మధుర గానమును ఎంతగా వినిపించిననూ అవి చెవిటి వాని ముందర శంఖము ఊదినట్లగును కానీ అవి వేమీ వానిని ఆనంద పరుప జాలవని భావము!

APPRECIATION FOR ARTS!

Navarasa Bhaavaalamkruta
 Kavita gostiyunu, maDhura gaanambunu dhaa
 Na viveki kenta jeppina
 Jevitiki Shankhoodinatlu siddhamu Sumathi!

The poet discourages us to entertain or impress an ignorant and arrogant person. Such people are not capable of appreciating fine poetry or melodious soulful music. It would be just like blowing a conch-shell in a deaf man's ear. One should be equipped with minimum knowledge of fine arts to grasp the beauty and enjoy such talents.

నవ్వకుమీ సభ లోపల
 నవ్వకుమీ తల్లి తండ్రి నాథుల తోడన్
 నవ్వకుమీ పరసతితో
 నవ్వకుమీ విప్రవరుల నయమిది సుమతీ

అర్థం : సభ లోపల = సభలలో, నవ్వకుమీ = నవ్వబోకుము, తల్లి = తల్లి తోడను, నాథులతోడన్
 = భర్త తోడను, నవ్వకుమీ = నవ్వబోకుము, పరసతితో = పరసతితో, నవ్వకుమీ = నవ్వబోకుము, ఇది
 = ఈ సంగతి, నయము = నీతి గల లక్షణము కాదు

భావము : సభ లోపల నవ్వడం మర్యాద కాదు. బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులను తల్లి తండ్రి భర్తలను చూచి
 నవ్వకూడదు. పర స్త్రీతో కూడా నవ్వకూడదు. ఇది నీతి విషయము. మర్యాద కోల్పోయే ప్రమాదం
 ఉంటుంది సుమా!

A TIME AND PLACE TO LAUGH!

Navvakumee saBha lopala,
 Navvakumee thalli, thandri, naadhula thodan,
 Navvakumee parasatitho,
 Navvakumee vipravarula nayamidhi Sumathi!

In this verse the poet gives basic etiquettes. It is not proper to unnecessarily laugh during a meeting. Also, your laughter may be misunderstood in the presence of your superiors, parents or among the wives/husbands of others. Do not laugh or mock distinguished scholars. Be aware of the situation and the people present and check your behavior.

నీరే ప్రాణాధారము
 నోరే రసభరితమైన నుడువుల కెల్లన్
 నారి యే నరులకు రత్నము
 చీరయే శృంగార మంద్రు సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : నీరు = నీరు అనునదియే, ప్రాణాధారము = ప్రాణములకు అధారమైనట్టి, నోరే = నోరు అనునదియే, నవరసభరితమైన = నవరసములతో కూడిన, నుడువులకెల్లన్ = మాటలన్నిటికినీ, ఆధారము = ఆధారమైనట్టిది, నారియే = ఆ స్త్రీయే, నరులకు = మనుష్యులకెల్ల, రత్నము = రత్నము వంటిది, చీరయే = వస్త్రమే, శృంగారమును కలుగచేయును, సిద్ధము = నిజము

భావము : మానవులకు, సమస్త జీవులకు నీరే ప్రాణాధారము. నవరసభరితమైన మాటలకు నోరు ఆధారము. పురుషులకు స్త్రీలు రత్నము వంటివారు. సంప్రదాయ కట్టు బొట్టు మాత్రమే శృంగారమును కలుగచేయును. చక్కటి అలంకారములు. ఇది నిజము. సృష్టిలో అపురూపమైనవి జాగరత్ సుమా!

KNOWLEDGE OF PURPOSE!

Nirey praNadharamu
 Norey rasabharitamaina nuduvula kellan
 Naari yey narulaku rathnamu
 Chirayey ShrunGaaramandhru siDdhamu Sumathi!

In this verse the poet mentions purpose of few issues that exist around us. There is an acute need to conserve water as it is the source of life. Your mouth that helps you to speak should be used only to speak meaningfully and pleasantly with everyone without hurting their feeling. A woman is considered as a precious jewel among mankind so always remember to treat her respectfully. And there is no other garment equal to a saree which gives dignity and grace to women.

వగదల దెవ్వరి తోడను
 పగవంగా వలదు లేమి వచ్చిన పిదపన్
 దేగనాడ వలదు సభలను
 మగువకు మనసీ యవలదు మహిలో సుమతీ!

అర్థం : మహిలో = భూమియందు, ఎవ్వరితోడను = ఎవ్వరితోను, పగవలదు = విరోధము వలదు, లేమి = దారిద్ర్యము, వచ్చిన పిదపన్ = సంభవించిన పిదప, వగదంగా వలదు = చింత పడవలదు, సభలను = సభలలో, దేగనాడ వలదు = ఎవరినీ దూషించ వలదు, మగువకు = ఆడవారిని, మనసీయ వలదు = ప్రేమించ కూడదు

భావము : భూమి యందు ఎవరితోనూ తగాదాకు పోకుము. దారిద్ర్యము కలిగినప్పుడు చింతింపకుము. సభల యందు ఎవరినీ దూషింపకూడదు. వ్యతిరేక ముద్ర పడకుండా చూసుకొనవలయును. సామరస్య ధోరణి అవసరము. స్త్రీలను గౌరవించడము మంచిది. మర్యాదగా మనసుకోవాలి.

STRENGTHEN YOUR PERSONALITY!

Paga dala devvari thodanu,
 Vagavangaa valadhu leymi vachchina pidhapan,
 dheganaada valadhu saBhalanu
 Maguvaku manaseeyavalahdu mahilo Sumathi!

The poet says that in this world, donot be hostile with anyone in your community because we all always need each other. Donot be dejected when you become poor because wealth comes and goes. Don't lose your mental peace and do not get agitated and criticize anyone in a meeting. It is advisable to refrain from getting infatuated with any woman.

పతికడకు దన్ను గూర్చిన
 నతికడకును వేల్పు కడకు సద్గురు కడకున్
 సుతకడకు రిత్త చేతుల
 మతి మంతులు చనరు నీతి మార్గము సుమతీ!

అర్థం : మతి మంతులు = బుద్ధిమంతులు, పతికడకున్ = రాజు వద్దకు, తన్నున్+కూర్చిన = తనను ప్రేమించిన, సతికడకున్ = భార్య వద్దకు, సత్+గురుకడకున్ = మంచి గురువు వద్దకు, సుతకడకు = కుమార్తె వద్దకు, రిత్తచేతుల = ఒట్టి చేతులతో, చనరు = వెళ్ళరు, నీతి మార్గము = ఈ విధముగా మెలగుటయే నీతి మార్గము

భావము : రాజు వద్దకు, ప్రేమించిన భార్య వద్దకు, దైవము వద్దకు, ఉత్తమ గురువు వద్దకును, కుమార్తె వద్దకును బుద్ధిమంతులైనవారు ఉత్త చేతులతో వెళ్ళరు. ఆప్యాయంగా ఆదరంతో మనం తెచ్చిన వస్తువులను చూసి సంతోషించేవారు కనుక ఏదో ఒకటి తీసుకుని వెళ్లడము ధర్మము సుమా! ఆదరణతో మన మిచ్చిన దానికి పదింతలు శ్రేయస్సు కాంక్షిస్తారు సుమా!

CARRY A GIFT!

Pathi kadaku, dhannu goorchina
 Satikadakunu Veylpu kadaku sadguru kadakun,
 Suthu kadakunu ritha cheythula
 Matimanthulu chanaru, neethi maargamu Sumathi!

The poet reminds us of cultural decorum. Do not go empty handed when you visit people whom you love or respect. It is polite to take a gift when you go to meet your superior, your beloved wife, a place of worship, your teacher who gave knowledge, your own daughter, or any child.

పని చేయునెడల దాసియు
 నను భవమున రంభ మంత్రి ఆలోచనలన్
 దనభుక్తి యెడల తల్లియు
 సనదన కులకాంత యుండ నగురా సుమతీ!

అర్థం : పనిచేయు నెడల = ఇంటి పనులు చేయునప్పుడు, దాసియున్ = పని మనిషి వలెను, అనుభవమున = భర్తను సంతోష పెట్టునప్పుడు, రంభ = రంభవలెను, భుక్తి యెడలన్ = భోజనము చేయు సమయము నందున, తల్లియున్ = తల్లివలెను, అనన్ = అనునట్లుగా, కులకాంత = కుల స్త్రీ, ఉండనగురా = ఉండుటతగును

భావము : ఇంటి పనులు చేయునప్పుడు దాసివలెను, భర్త ఆలోచనలలో రంభ వలెను, కుటుంబ నిర్వహణ యందు మంత్రి వలె సలహాలను ఇచ్చునప్పుడు మంత్రివలె, భోజన సమయమందు తల్లివలెను అంతటా తానై కుటుంబంలో ముఖ్య భూమిక భార్యదే సుమా! భార్య ఇంట్లో నిర్వహించే పాత్రలు అనేకం. ఎంతో నైపుణ్యంగా సంసారం చక్కదిద్దుతుంది.

MULTIPLE ROLES OF A WIFE!

Pani cheyu nedala dhaasiyu,
 Nanu Bhavamuna ramBha, mantri Aalochanalan,
 Dana Bhukti yedala thalliyu,
 Sanadana kulakaantha yunda naguraa Sumathi!

The poet admires a woman's efficiency in multitasking. A woman has the sincerity and physical strength of a servant while working at home. She can look like a beautiful celestial lady while attending to her husband. She can be the most trustworthy and dependable adviser during any crisis, like a minister. She can also be a loving mother feeding you food. This verse draws from the well-known Samskrit sloka: Karyesu dasi,karanesu mantri/ sayanesu rambha, bhojesu mata/kshamaya dharitri, which praises the various tasks efficiently executed by an Indian woman.

పర నారీ సోదరుడై
 పరధనముల కాసపడక, పరులకు హితుడై
 పరుల దను బొగడిక నెగడక
 పరులలిగిన నలుగనతడు పరముడు సుమతీ!

అర్థం : ఇతర స్త్రీలకు = పరనారీ, సోదరుడై = తోడబుట్టినవాడై, పర = ఇతరుల, ధనములకున్ = సంపదలకు, ఆశపడక = కోరికను పొందక, పరులకు = ఇతరులకు, హితుడై = ఇష్టుడై, పరులు = ఇతరులు, తమన్ పొగడన్ = తనను పొగడినా, నెగడక = ఉబ్బిపోక, ఇతరులు అలిగినన్ = ఇతరులు కోపించినను, అలుగని = కోపింపని, అతడు = మనుష్యుడు శ్రేష్టుడు

భావము : ఇతర స్త్రీలను తోడబుట్టిన వారిగా భావించుచు, పరుల ధనము ఆశపడక ఇతరులకు ఇష్టమైన పనులు చేయుచూ ఇతరులు పొగడిన ఉబ్బిపోక, ఇతరులు కోపించినచో తాను కోపం ఉంచుకోక సామాన్యముగా మెలిగేవాడు నిజంగా శ్రేష్టుడు. అతడే నిజమైన మనిషి సుమా!

A NOBLE CONDUCT!

Para naari sodharudai,
 ParaDhanamula kaasapadaka, parulaku hithudai,
 Parulu dhanu bogada neygadaka,
 Paru laligina naluganathadu paramudu Sumathi!

In this verse the poet states few traits a nobleman should attain. A noble man considers women other than his wife equal to his sister. He will not desire others wealth, He will have a great conduct that is honored by everyone in the community. He will have a calm and composed personality with tolerance towards everyone.

పరసతి కూటమి గోరకు
 పరధనముల కాసపడక పరునెంచకుమీ
 సరిగాని గోష్ఠి సేయకు
 సిరిచెడి జట్టుంబు కడకు జేరకు సుమతీ!

అర్థం : పరసతి = ఇతర స్త్రీల యొక్క కూటమి = కలయిక, కొరకు = వాంఛింపకుము, పరధనములకున్ = ఇతరుల ధనమునకు, ఆశపడకు = ఆశింపకు, పరున్ = ఇతరులకు, ఎంచకుమీ = దోషములను లెక్కింపకుము, సరిగాని = మంచిది కాని, గోష్ఠి = సభలను, చేయకు = చేయవలదు, సిరిచెడి = ధనము నశింపగా, చుట్టుంబుకడకు = బంధువుల వద్దకు చేరకు

భావము : ఇతర స్త్రీలను కలయవలయునని కోరకుము. పరుల ధనమునకు ఆశపడకు. ఇతరుల దోషములను ఎంచకూడదు. ధనము నశించినప్పుడు సభా బంధువుల దగ్గరకు చేరకుము. పనికిరాని సభా సంభాషణలను చేయకుము.

STAY CALM AND COMPOSED!

Parasati kootami goraku,
 ParaDhanamula kaasapadaka parunenachakumee,
 Sarigaani goshti seyaku,
 Sirichedi chuttambu kadaku jeyraku Sumathi!

The poet continues from the previous poem regarding noble conduct. He advises not to desire or flirt with someone else's wife. Do not be greedy of other's wealth, and do not judge or criticize anyone. Do not indulge in unnecessary arguments or discussions with those who are not equal to you in knowledge. Do not seek shelter with your relatives in times of financial crisis. In all the above-mentioned situations act in the most dignified and composed manner.

పరసతుల గోష్ఠి నుండిన
పురుషుడు గాంగేయుడైన భువి నింద బడున్
బరుసతి సుశీల యైనను
బరు సంగతినున్న నిందపాలగు సుమతీ!

అర్థం : పరసతుల = ఇతరులైన స్త్రీల యొక్క గోష్ఠి నుండిన = సరస సల్లాప సభ యందుండిన, పురుషుడు = మనుష్యుడు, గాంగేయుడైనను = భీష్ముడైనను, భువి = భూమియందు, నిందబడున్ = నిందల పాలగును, పరసతి = ఇతర స్త్రీ, సుశీల యైనను = మంచి ప్రవర్తన కలదైనప్పటికిని, పరుసంగతి యున్నన్ = పరాయి పురుషునితో స్నేహము చేయుచున్నచో, నిందపాలు అగున్ = నిందల పాలగును

భావము : స్త్రీలు అందరూ కూర్చుని కులాసా కబుర్లు చెప్పుకుంటున్న చోటకి వెళ్ళి వాళ్ళతో కబుర్లు చెప్పడానికి వెళ్ళిన పురుషుడు భీష్ముడే అయినా నిందల పాలవుతాడు. అలాగే పరాయి పురుషునితో తిరుగుతున్న స్త్రీ మంచి నడవడిక కలిగిననూ నిందల పాలగును సుమా! కావున పర పురుషులతో స్త్రీలు, పరకాంతలతో పురుషులు స్నేహము చేయుట సమాజహితము కాదు సుమా!

UNDESERVED BLAME AND SLANDER!

Para sathula gosThi nundina
Purushudu gaangeyudaina Bhuvi nindha badun,
Barasati sushila yainanu
Barusangathi nunna nindha paalagu Sumathi!

The poet cautions that in this world, it does not take much to diminish character of an individual. A great king like Bhisma, who had taken a vow of celibacy, if he is seen conversing with a woman, is sure to get scandalous. Even if a noble woman is seen in the company of another man, she is bound to get defamed of bad character.

ఒరు నాత్మ దలచు సతి విడు
 మఱు మాటలు పలుకు సుతుల మన్నింపకుమీ
 వెఱ పెఱుగని భటు నేలకు
 తఱచుగా సతి గవయబోకు తగదుర సుమతీ!

అర్థం : ఒరు = ఇతరుని, ఆత్మన్ = మనసునందు, తలచు సతిన్ = కోరునట్టి భార్యను, విడు = విడిచిపెట్టుము, మఱుమాటలు పలుకు = ఎదురు సమాధానములను చెప్పు, సుతుల = కుమారులను, మన్నింపుకుమీ = క్షమింపకుము, వెఱపు+ఎఱుగని = భయము అనునది లేని భటుని, ఏలకు = పోషించుము, తఱచుగా = ఎక్కువగా, సతిన్ = భార్యను, గవయబోకు = కలయుటకు వెళ్ళకుము, తగదుర = ఈ పనులు కూడనిది

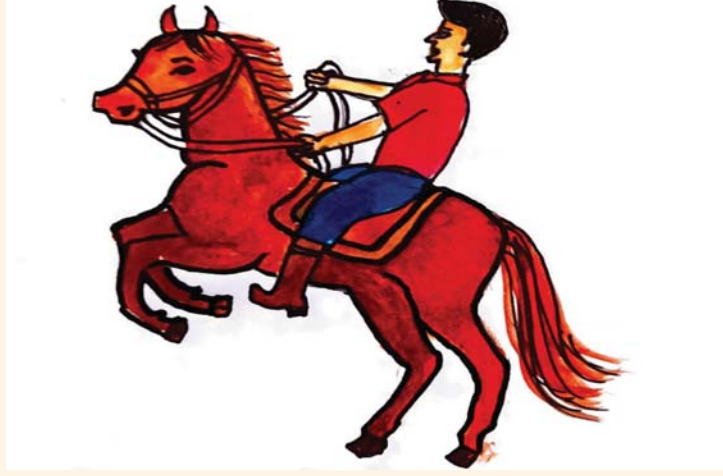
భావము : పర పురుషుని యందు మనసు గల స్త్రీని విడిచి పెట్టుము. ఎదురు సమాధానములు చెప్పు కుమారుని క్షమింపకుము. భయభక్తులు లేని సేవకులను పోషించకుము. పలుమార్లు భార్యను కలియుటకు వెళ్ళకుము. నీ వ్యక్తిత్వము పలచ బడుతుంది. లోకువ చేస్తారు సుమా! ప్రేమతో వారి లోపాలను సరిదిద్ద వచ్చును.

UNPARDENABLE SITUATIONS!

Oorunaatma dhalachu sati vidu,
 Maru maatalu paluku suthula mannimpakumee,
 VeRa peRugani Bhatu neylaku,
 TaRachugaa sati gavayaboku, tagadhura Sumathi!

According to the poet's view, a wife who is thinking about another man should be freed. You should not hesitate to reprimand your son if he is being impertinent. Do not hire a servant who is arrogant and fire a servant who is disrespectful towards you. Do not be a hen-pecked husband.

పరుల కనిష్ఠము సెప్పకు
 పొరుగిండ్లకు బనులు లేకపోవకు మెపుడన్
 బరు గదిసిన సతి గవయకు
 మెఱగియు బిరుసైన హయము నెక్కకు సుమతీ!

అర్థం : పరులకు = ఇతరులకు, అనిష్ఠమున్ = అప్రియమును, సెప్పకు = చెప్పకుము, ఏ పనియు లేనప్పుడు = ఏ పనీ లేనప్పుడు, పొరుగిండ్లకు = ఇతరుల ఇండ్లకు, పోకుము = వెళ్ళవలదు, ఎప్పుడున్ = ఎప్పుడును, పరున్ = ఇతరుని, కదిసిన = కూడిన, సతి భార్యను, కదయకు = కలియకుము, ఎఱగియున్ = తెలిసివుండి, బిరుసైన హయమున్ = పొగరుబోతు గుఱ్ఱమును, ఎక్కకుము = ఎక్కవలదు

భావము : ఇతరులకు ఇష్టము లేని మాటలు మాట్లాడకుము. ఏ పనియూ లేనప్పుడు ఇతరుల ఇంటికి వెళ్ళకు. ఇతరులతో కలిసి ఉన్న భార్యను కలియకుము. పొగరుబోతు గుఱ్ఱమని తెలిసినప్పుడు దానిని ఎక్కకుము. ఆ తరువాత దానిని అదుపు చేయుట అసాధ్యము సుమా! చిన్న చిన్న విషయాలలో జాగ్రత్త పాటించడం వలన మర్యాద, గౌరవము, భద్రత ఏర్పడతాయి సుమా!

UNPRODUCTIVE SITUATIONS!

Parula ka nistamu seppaku,
 Porugindlaku banulu leyka povaku mepudun,
 Baru gadisina sati gavayaku,
 MeRigiyu birusaina hayamu nekkaku Sumathi!

The poet forbids anyone from discussing unpleasant and irrelevant topics in a group discussion. Do not visit your neighbors without any real reason. Do not try to get closer to a woman who is already committed to another man. Do not try to tame a wild horse because it is futile. All these situations are unproductive.

పర్వముల సతుల గవయకు
ముర్వీశ్వరు కరుణ నమ్మి యుబ్బకు మదిలో
గర్వింప నాలింబెంపకు
నిర్వహణము లేనిచోట నిలువకు సుమతీ!

అర్థం : పర్వతములు = పూర్ణిమ, అమావాస్య వంటి పుణ్య దినములు, కవయకు = కలియకుము, ఉర్వీశ్వరు కరుణ = రాజుల యొక్క దయను, నమ్మి = నమ్ముకొని, మదిలో = మనస్సునందు, ఉబ్బకు = గర్వపడకుము, గర్వింపన్ = గర్వము పొందునట్లు, ఆలిన్ = భార్యను, పెంపకు = పోషింపకుము, నిర్వహణ లేనిచోట = అనుకూలము కాని ప్రదేశము, నిలువకు = నిలిచి యుండకుము

భావము : పూర్ణిమ, అమావాస్య వంటి పుణ్యతిథుల యందు భార్యను కలువకు. రాజుల యొక్క దయను నమ్ముకొని మనస్సు నందు గర్వపడకు. భార్యకు గర్వము ప్రదర్శించేటట్లు పోషింపకుము. రాజుల దయ, ఉద్యోగ భద్రత కూడా అనిశ్చితమైనవి. అనుకూలము కాని విషయాలను, కొన్ని కొన్ని విషయములలో నియమము పాటించడము మంచిది. అశాశ్వతమైన రాజుల దయను నమ్ముకొని మనస్సు నందు గర్వము పెంచుకోవడము మంచిది కాదు. అల్పమైన విషయాలకు భార్య కూడా గర్వము పెంచుకోకుండా చూసుకోవడం అవసరము. అనుకూలము కాదనిపించాక దూరంగా ఉండటమే మేలు సుమా

TAKE TIMELY DECISION!

Parvamula sathula gavayaku,
Mureeviswaru karuNa nammi yubbaku madhilo,
Garvimpa naalimbempaku,
nirvahaNamu leyni chota niluvaku Sumathi!

The poet in this verse mentions about our day-to-day practices. Do not interfere with wife's religious endeavors during the times of holy days, it will distract her from reaching her objectives. Do not be excited by the praise and generosity of a king or by your supervisor because his mood may change anytime. Do not encourage your wife's ego because it might go out of your control, and you might be sorry for placing her on that route. Do not stay in a place where there is no opportunity of growth and progress. It is wise to realize it sooner and move on to a place where you can find a better employment or business prospects.

పలుదోమి వేయు విడియము
తల గడిగిన నాటి నిద్ర తరుణుల యెడలన్
బొల యలుక నాటి కూటమి
వెల యింతని చెప్పరాదు వినరా సుమతీ!

అర్థం : పలుదోమి = పల్కు తోముకొని, వేయు = వేసుకొనెడి, విడియము = తాంబూలము, తల గడిగిన నాటి నిద్ర = తలంటు పోసుకొనెడి నిద్ర, తరుణుల యెడలన్ = స్త్రీల పట్ల, బొలయలుక = ప్రణయ కలహము, నాటి = కలిగిన రోజున, కూటమి = సమాగమము, వెల = వెలవ ఇంతని చెప్పరాదు. ఇంతయుండునని చెప్పుటకు వీలు లేనంతటిది

భావము : సుగంధ ద్రవ్యాలతోటి తాంబూలము, తలంటిన రోజు నిద్ర, కలహము తరువాత కలయిక అపూర్వమైనవి. వాటికి విలువ చెప్పలేదు సుమా! ఆనందం అనుభవించగలదే కానీ చెప్పలేనిది.

SIMPLE PLEASURES IN LIFE!

Paludhomi veyu vidiyamu,
Talagadigina naati nidhra,taruNula yadalan
bola yaluka naati kootami
Velayinthani cheppa raadu vinaraa sumathi!

The poet talks about simple pleasures in life. It is so satisfying to chew on to a mouth freshener like betel leaf filled with aromatic ingredients immediately after brushing your teeth clean. Taking a nap after head shower is complete relaxation.It is delightful to pamper wife after a trivial argument. So, take time to notice these short moments and enjoy them thoroughly.

పాటెఱుగని పతి కొలువును
 గూటంబున కెఱకపడని కోమలి రతియిం
 జేటెత్తజేయు చెలిమియు
 నేటికి నెదురీదినట్లు లెస్సగా సుమతీ!

అర్థం : పాటు+ఎరుగని = కష్టమును గుర్తింపని, పతి కొలువును = ప్రభువు యొక్క సేవను, కూటంబునకు = కలయికకు, ఎఱకపడని = తెలివిని పొందని, కోమలి = స్త్రీ యొక్క, రతియుం = సంతోషమున, పేటున్+ఎత్తున్+చేయు = విచ్చిన్నమగునట్లు చేయు, చెలిమియు = స్నేహమును, ఎన్నగ = లెక్కింపగా, ఏటికి = ప్రవాహమునకు, ఎదురీదునట్లు = ఎదురీదునట్లుగా తెలియును

భావము : శ్రమను గుర్తించని ప్రభువు దగ్గర సేవించుట, కలహము తరువాత కలిసినందుకు ప్రతి స్పందించని స్త్రీని కలయుట, స్నేహమును విడగొట్టుట మాత్రమే. ఏటికి ఎదురీదినట్లే సుమా! మన ఆలోచనలతో సమంగా లేనప్పుడు విడివడటం వంటిదే కదా!

SWIMMING AGAINST THE TIDE!

PaateRugani pathi koluvunu
 Gootambuna kerukapadani komali rathiyun
 beytaththa jeyu chelimiyu
 neytiki nedhureedhinattu lessaga Sumathi!

The poet in this verse reminds us regarding a variety of daily hardships that some of us face. It is tough to work for a manager who is neither impressed nor acknowledges your hard work. It is difficult to impress a woman who is not warm at heart and unromantic. The disagreements between friends that cannot be resolved up are also unbearable. All these situations are compared to, as difficult as swimming against the currents.

పాలను గలసిన జలమును
బాల విధంబుననె యుండు
పరికింపగా
బాల చవి చెఱచు గావున

అర్థం : పాలను = పాలయందు, కలిసిన, కలసియున్న, జలమును = నీరును, పాల విధంబుగానె యుండు = పాల మాదిరిగానే యుండును, పరికింపగా = పరిశీలింపగా, పాలచవిన్ = పాల యొక్క రుచిని, చెరచున్ = చెడగొట్టును, కావున = కాబట్టి, పాలసుడగు వాని యందు = దుర్జనుడగు వానితో స్నేహము, వలదుర = వద్దు

భావము : పాలలో కలిసిన నీటిని చూడగా పాల మాదిరిగానే ఉంటుంది. పరిశీలిస్తే ఆ నీరు పాల రుచిని పోగొట్టును. కనుక దుర్జనుడితో స్నేహము కూడదు. దుర్జనుడితో స్నేహము దుర్జనుడి మాదిరిగానే యుండి మనలోని మంచిని పోగొట్టును. మానవత్వము కోల్పోయే ప్రమాదము ఉంటుంది సుమా. దుష్టులకు దూరంగా ఉండటమే మేలు.

CHOOSE YOUR FRIENDS CAREFULLY!

Paalanu galasina jalamunu
paala vidhambunane yundu barikimpaga
Baala chavi jeRachu gaavuna
Baalasudagu vaani pondhu valadhura Sumathi!

The poet urges us to be careful who you make friends with. When water is mixed with milk, it cannot be separated or is noticeable. It is certainly going to spoil the sweetness and diminish the quality of milk. Likewise, friendship with a vicious person may influence your sweet nature and corrupt your virtues.

పాలసునకైన యాపద
 జాలింబడి తీర్పందగదు సర్వజ్ఞునకున్
 దె లగ్ని బడగబట్టిన
 మేలేఱుగునె మీటుగాక మేదిని సుమతీ!

అర్థం : సర్వజ్ఞునకున్ = అన్నియూ తెలిసినవానికి, పాలసునకు = మూర్ఖునకు, ఐన = కలిగిన, ఆపద = కష్టమును, జాలిన్+పడి = జాలిని పొంది, తీర్పన్+తగదు = తీర్పుట పనికిరాదు, తేలు = తేలు, అగ్నిన్+పడగన్ = నిప్పులలో పడగా, పట్టిన = పడకుండా పట్టినచో, మేదిని = భూమియందు, మీతున్+కాక = కుట్టును కాని, మేలేఱుగునే = మంచిని కలుగజేయునా!

భావము : తేలు నిప్పులలో పడినప్పుడు దానిని తీసి రక్షించిన అది మనల్ని కుట్టును కానీ మేలు చేయుట దానికి తెలియదు. కనుక అన్నియూ తెలిసినవాడు భూమియందు మూర్ఖునికి కలిగిన ఆపదలకు బాధపడి వానికి సహాయము చేయబోవుట తగిన పనికాదు. సహాయం పొందినా మూర్ఖునకు అర్థం కాదు. తిరిగి అపకారమే చేయును సుమా!

IT IS HARD TO OVERCOME ONES NATURE!

Paalasanakaina yaapadha
 Jaalimbadi theerpadhagadhu sarvajnunakun
 dhey lagni badaga battina
 Meyleyruguny meetugaaka meydhini Sumathi!

The poet advises not to help an ignorant person. Your help may not be valued by him. Do not try to rescue a scorpion from flames of fire. Instead of being thankful it will sting you as it is its nature to sting when someone comes in its way. In the same manner, do not go out of your way to support a wicked person. It is ingrained nature of an evil person to harm you instead of being grateful.

పిలువని పనులకు బోవుట
 కలయని సతి రతియు రాజు గానని గొలువున్
 బిలువని పేరంటంబునను
 వలదని చెలిమియును జేయ వలదుర సుమతీ!

అర్థం : పిలువని పనులకు = పిలువని పనులకు, బోవుట = వెళ్ళుట, కలవని = మనసు
 కలయని, సతి = స్త్రీతో, రతియు = కలయికయును, రాజు = ప్రభువు, కానని = చూడని = గుర్తించని,
 కొలువు = సేవయును, పిలువని = తనను పిలువనట్టి, పేరంటంబును, వదలని = కోరని, చెలిమియును
 = స్నేహమును, చేయవలదుర = చేయవద్దు

భావము : పిలువని చోటుకు వెళ్ళి పని చేయకూడదు. మనసు కలవని స్త్రీని కలవకూడదు.
 ప్రభువు గుర్తింపని సేవ వృధా కదా! కోరని ఇతరుల స్నేహము చేయకుము సుమా!

AVOID INSULTS!

Piluvani panulaku boivuta,
 Galayani sati rathiyu, raaju ganani goluvun,
 Biluvani peyrantambunu,
 Valadhani chelimiyunu jeya valadhura Sumathi!

The poet gives recommendations to avoid ill-treatments. It is wise not to initiate anyone's work if it is not entrusted to you. You cannot expect any woman to be devoted to you if she is not attracted to you. It is disheartening, if you and your services are not noticed by the king or your supervisor. It is better to quit such a job. It is inappropriate to attend any party uninvited. Friendship can flourish only between like-minded people.

పురికిని బ్రాణము కోమటి
 వరికిని బ్రాణంబు నీరువ సుమతి లోనన్
 గరికిని బ్రాణము తొండము
 సిరికిని బ్రాణంబు మగువ సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : వసుమతి తోనన్ = భూమియందు, పురికిని = పట్టణమునకు, ప్రాణము = ప్రాణాధారము, కోమటి = వర్తకుడు, వరికి = వరి పైరునకు, ప్రాణంబు = ప్రాణము, నీరు = జలము, కరికిని = ఏనుగునకు, తొండము = తొండము, ప్రాణము = ప్రాణము, సిరికిని = సంపదలకు, ప్రాణము = ప్రాణము, మగువ = స్త్రీ, సిద్ధము = తథ్యము

భావము : భూమియందు పట్టణముకు ప్రాణము వ్యాపారి. వరి పైరునకు ప్రాణము నీరు. ఏనుగుకు ప్రాణము తొండము. సంపదలకు ప్రాణము స్త్రీలు మాత్రమే సుమా! విలువైన వాటిని గౌరవించడము మంచిది.

VITAL FOR SURVIVAL!

Purikini braahnamu komati
 Varikini braahNambu neeru vasumathi loinan
 Garikini braahNamu tondamu
 Sirikini braaNambu maguva siddhamu Sumathi!

In this verse the poet lists things that are crucial for our survival. A businessman is essential for any town to bring in revenues through his ventures. Water is vital to maintain any crops, especially like paddy. Without water there may not be a good harvest. For an elephant a trunk is essential for its survival, otherwise it is not recognizable. Wife is every man's status symbol of his wealth and prosperity in life.

పుత్రోత్సాహము తండ్రికి
 పుత్రుడు జన్మించినప్పుడే పుట్టడు జనులా
 పుత్రుని గనుకొని పొగడగ
 పుత్రోత్సాహము నాడు పొందుర సుమతీ!

అర్థం : పుత్రోత్సాహము = పుత్రుడు జన్మించిననెడి ఉత్సాహము, తండ్రికి = జనకునకు, పుత్రుడు జన్మించినపుడే = కుమారుడు పుట్టినప్పుడే, పుట్టడు = కలుగదు, జనులు = ప్రజలు, ఆ పుత్రునిన్+కనుగొని = ఆ పిల్లవానిని చూచి, పొగడగ = పొగుడుచుండగ, పుత్రోత్సాహము = పుత్రోత్సాహము, నాడు = ఆరోజున, పొందుర = పొందును

భావము : పుత్రుడు జన్మించెనను సంతోషము తండ్రికి పిల్లవాడు జన్మించినప్పుడు కలుగదు. ఆ పిల్లవాని ప్రవర్తన చూచి ప్రజలు చూసి పొగడినప్పుడు మాత్రమే కలుగును. పుత్రుడి నడవడిక అందరి మన్ననలందినప్పుడే నిజమైన పుత్రోత్సాహము సుమా!

PARENTAL BLISS!

Puthrotsaahamu tandriki
 Puthrudu janminchinappudey puttadhu janulaa
 Putruni ganuKoni pogadaga
 Puthrotsaahambu naadu pondhura Sumathi!

The poet knows that every child is the pride and joy of every parent. The birth of every child is a time to celebrate. A father or the parent experiences the real joy only when the world around him, recognizes his child for all his noble triumphs. The accomplishments are more meaningful than the mere birth of a male child in a household.

పులి పాలు దెచ్చి యిచ్చిన
నలవడంగ గుండే గోసి యఅచెని డినం
దల పొడుగు ధనము బోసిన
వెలయాలికి గూర్మి లేదు వినర సుమతీ!

అర్థం : వినరా = వినవలసినది, పులి పాలు = పులి యొక్క పాలను, తెచ్చియిచ్చిన = తీసుకుని వచ్చి యిచ్చిననూ, అలవగన్ = అలవాటగునట్లుగా, గుండేన్+కోసి = గుండెను కోసి, ధనమున్+పోసిన = ధనమును పోసి యిచ్చిననూ, వేలయాలికి = వేశ్యను, కూర్మిలేదు = ప్రేమ యనునది ఉండదు

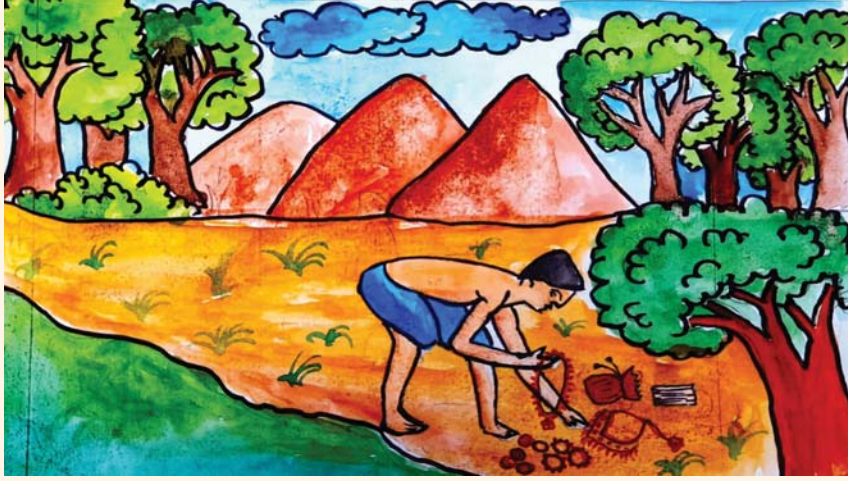
భావము : గొప్ప సాహసము చేసి పులి పాలను తెచ్చి యిచ్చిననూ, నీ గుండెను కోసి ఆమె చేతి యందు పెట్టిననూ, నిలువెత్తు ధనము పోసిననూ వేశ్య ప్రేమ పొందుట కష్టము. అంతా నటన మాత్రమే.

A COLD HEART WILL WARM UP TO NOTHING!

Puli paalu dechchi yichchina
Nalavadaga gunde gosi yaracheni dinan
dhalapodugu Dhanamu bosina
Velayaaliki goormi leydu vinara Sumathi!

The poet mocks that love cannot be evoked in a cold-hearted person. They are incapable of appreciating your efforts to please them. Such individuals are not satisfied even if you endure hardships in bringing them tiger's milk or cut up your heart and offer it to them on a platter or shower them with riches from top to bottom. Such is the emotional status of an unaffectionate person.

పెట్టిన దినము లోపల
 నట్టడవులకైన వచ్చు నానార్థములున్
 బెట్టని దినముల గనకంపు
 గట్టెక్కిన నేమిలేదు గదరా సుమతీ!

అర్థం : పెట్టినది దినముల లోపలన్ = అదృష్టము కల రోజుల యందు, నానార్థములున్ = సకల సంపదలను, నట్టడువులకై వచ్చును = నడియడని నందున్నను యిచ్చుటికే వచ్చును, పెట్టని దినములన్ = అదృష్టము లేని రోజులలో, కకనపు గట్టెక్కిన = బంగార పర్వతమును ఎక్కిననూ, ఏమీ లేదు = ఏమీ లభించదు

భావము : అదృష్టము ఉన్నచో అడవిలో ఉన్ననూ సంపదలు అక్కడికే వచ్చును. అదృష్టము లేని రోజులలో మనకు మేరు బంగారు పర్వతము మీద కూర్చున్నను ఆ సంపద మనకు అందదు కదా! మనది అనుకున్నది మన వద్దకే వస్తుంది.

YOU WILL REAP WHAT YOU SOW!

Pettina dhinamula lopala
 Nattadavula kaina vachchu naanaarThamulun,
 Bettani dhinamula ganakampu
 Gattekkina neymiledhu gadharaa Sumathi!

The poet tries to imbibe spirit of charity in everyone. He says that if you have done good deeds in your past lives, you will reap its benefits in your present life. Luck will favor you even amidst a dense forest, if not even if you sit on mound of gold nothing great is going to happen to you. This is a type of motivation for people to be generous.

పొరుగున బగవాడుండిన
 నిరవొందగ వ్రాతగాడే ఏలికయైనన్
 దరగాపు కొండెమాడిన
 గరణాలకు బ్రతుకు లేదు గదరా సుమతీ!

అర్థం : పొరుగున = ప్రక్క యింటి యందు పగవాడుండిన, పగవాడుండిన = శత్రువుండిన, ఇరవొందంగ = ఒప్పునట్లుగా, వ్రాతగాడే = వ్రాయసగాడే, ఏలిక+యైనన్ = ప్రభువైనను, ధరన్ = భూమియందు, కాపు = గ్రామ పెత్తందారు, కొండెము+ఆడిన = అబద్ధము లాడినచో, కరణాలకున్ = గ్రామ కరణములకు, బ్రతుకు లేదు = జీవనం సాగదు, కదరా = కదా

భావము : శత్రువు తన యింటి ప్రక్కన ఉన్ననూ, లేఖకుడే ప్రభువైనను, గ్రామ పెత్తందారు అబద్ధాల కోరు అయిననూ గ్రామ కరణములకు జీవనం సాగదు. నిత్యము ఏదో ఒక పేచీనే కదా!

TIME TO EXPOSE FRAUDS!

Poruguna bagavaadundina
 Niravondhaga vrathagaadey yelika yainan
 Dharagaapu kondemaadina
 GaraNaalaku brathuku leydu gadharaa Sumathi!

The poet explains how a deceitful village accountant's life can become miserable. His survival becomes complicated if his enemy becomes his neighbor who is going keep a close watch on his every activity. If a shrewd person becomes his ruler, all his devious plots will be unsuccessful. The village accountant cannot escape punishment if a peasant who is victimized with his treacherous plans complains to the authorities. All these situations are bound to expose the fraudulent nature of the village accountant.

బంగారు కుదువబెట్టకు
 సంగరమున బాటిపోకు సరసుండగుచో
 సంగడి వెచ్చములాడకు
 వెంగలితో జెలిమి వలదు వినరా సుమతీ!

అర్థం : బంగారు = బంగారమును, కుదువబెట్టకు = తాకట్టు పెట్టకుము, సంగరమున = యుద్ధ రంగమున, పారిపోకు = వెన్ను చూపి పారిపోకుము, సరసుండగుచో = నీవు సరసుడవయినప్పుడు, అంగడిన్ = దుకాణము నందు, వెచ్చములు+ఆడకు = సామానులు అరువు తీసుకుని రాకుము, వెంగలితో = వెర్రివానితో, చెలిమి వలదు = స్నేహము చేయవద్దు

భావము : బంగారము తాకట్టు పెట్టవద్దు. మళ్ళీ వెనుకకు తెచ్చుకోలేము. యుద్ధ రంగము నందు భయపడి వెనుకకు రావడం పిరికిపంద లక్షణము. ధైర్యముగా పోరాడాలి కాని భయపడి రావద్దు. నాడు దుకాణము నందు అప్పు తీసుకుని రావద్దు. వెర్రివాళ్ళతో స్నేహము చెయ్యకుము. ఆలోచన నశిస్తుంది.

DO NOT COMPLICATE YOUR LIFE!

Bangaaru kudhuvabettaku,
 Sangaramuna baaripoku sarasundagucho
 Nangadi vechchamu laadaku
 Vengalitho jelimi valadhu vinaraa Sumathi!

The poet advises not to complicate your life. Be sensible enough not to pawn gold as it is uncertain when you can repay the loan to claim them back. Do not flee from the battlefield in fear of losing the war, without even putting up a fight with all your strength. Avoid buying anything on credit from the grocery store in your neighborhood, that may lead to embarrassment in your community. It is of no use to befriend an ignorant fool which will hinder your intellectual pursuits. Such friendship might even influence your aptitude for knowledge. It is advised not to implement Such fool's advice. So, keep away from these types of situations.

బలవంతుడ నాకేమని
పలువురితో నిగ్రహించి పలుకుట మేలా
బలవంతమైన సర్పము
చలి చీమల చేత చిక్కి చావదె సుమతీ!

అర్థం : బలవంతుడ = బలము కలవాడను, నాకు+ఏమని = నాకు కావలసినది ఏమున్నదని, పలువురితో = అనేమందితో, నిగ్రహించి = నిర్లక్ష్యము చేసి, పలుకుటము+ఏలా = పలుకుట ఎందులకు, బలవంతమైన సర్పము = మిక్కిలి బలము కల పాము, చలి చీమల చేత చిక్కి = చలి చీమలతో చిక్కి, చావదే = చావదా

భావము : బలవంతుడు నాకు అడ్డు ఏమున్నది అని జనులందరితో గర్వస్థిగా నిర్లక్ష్యంగా మాట్లాడడము మంచిది కాదు. బలమైన పాము చలి చీమల చేత చిక్కి చావదా తెలుసుకో సుమతీ!

NOBODY IS INVINCIBLE!

Balavanthuda naakeymani
Paluvuritho nigrahinchi palukuta meylaa
Balavanthamaina sarpamu
Chalicheemala cheytha jikki chaavadhe Sumathi!

The poet in this verse says not to be arrogant about your wealth and strength. One should realize that nobody is indestructible. A person who gloats about his physical strength and treats everyone rudely is going to be defeated by a throng of weaker people. Just like how a venomous snake can be killed by a group of ants. There is always strength in numbers.

మండలపతి సుముఖంబున
 మెండైన ప్రధానిలేక మెలగుట యెల్లన్
 గొండంత మదపుటేనుగు
 తొండము లేకుండినట్లు దోచుర సుమతీ!

అర్థం : మండలపతి = మహారాజు, సుముఖంబునన్ = ఎదుట, మెండైన ప్రధాని = సమర్థుడైన మంత్రి, లేక = లేకుండా, మెలగుట = సంచరించుట, ఎల్లన్ = అంతయు, కొండంత = కొండంతయున్న, మదపుటేనుగు = మదించిన ఏనుగు, తొండము లేకుండునట్లు = తొండము లేకుండా వున్న, తోచుర = తోచును

భావము : ఎంతటి సమర్థుడైన మహారాజు అయినను సమర్థుడైన మంత్రి ఉన్నప్పుడే సమర్థత తెలిసేది. మంత్రి సరిగా లేక అస్తవ్యస్తమైన రాజ్యపాలనగా మారుతుంది. అది ఎట్లన కొండంత ఏనుగుకు తొండము లేక ఉన్నట్లు సుమా! సమర్థత పాలన సక్రమంగా ఉండాలి అంటే మంత్రి సరియైన ఆలోచనలు ఇస్తే గాని పాలన సాగదు.

IMPORTANT FACTORS OF ANY JOB!

Mandalapathi sumuKhambuna
 Mendaina praDhaani leyka melaguta yellan
 Gondantha madhaputeynugu
 thondamu leykundinatlu dochura Sumathi!

The poet talks about few important components every job requires. Every King needs a capable Prime Minister to guide and implement his policies. A ruler without an able adviser would be just like an enormous elephant without its trunk. An elephant uses its trunk for survival and to defend itself. Such is the significance of an eminent Prime Minister.

మంత్రిగల వాని రాజ్యము
 తంత్రిము సేదకుండ నిలచు దఱచుగ ధరలో
 మంత్రి విహీనుని రాజ్యము
 జంత్రిపు గీలూడినట్లు జరుగదు సుమతీ!

అర్థం : మంత్రిగల వాని రాజ్యము = మంత్రియున్న రాజు యొక్క రాజ్యము, తంత్రిము = రాజ్యమంత్రాంగము, సెదకుండ = చెడిపోకుండ, ధరలోన్ = భూమియందు, తరచుగ = ఎక్కువగా (ఎక్కువ కాలము), నిలుచు = నిలుచును, మంత్రిహీనుని రాజ్యము = మంత్రి లేని రాజ్యము, జంత్రిము+కీలుడినట్లు = యంత్రిము యొక్క నట్టుడినట్లు, జరుగదు = సాగదు

భావము : మంత్రి యున్న రాజు యొక్క రాజ్యము నందు మంత్రాంగము రహస్యముగా ఉండి ఎక్కువ కాలం సుస్థిరముగా నిలిచి యుండును. మంత్రిలేని రాజ్యము యంత్రిమునకు శీలలు ఊడినట్లయి సుస్థిరత లేకుండా ఉండును. కనుక రాజు మంచి పరిపాలన కోసం విజ్ఞత కలిగిన వ్యక్తిని మంత్రిగా నియమించు కొనవలయును.

KEY ROLE IN THE GOVERNMENT!

Manthrigala vaani raajyamu
 thamthramu seydakunda niluchu dharachuga Dharalo
 Manthri viheenuni raajyamu
 Janthrapu geeloodinatlu jarugadhu Sumathi!

In this verse the poet speaks about the smooth running of any government. A ruler of a kingdom needs an efficient Prime Minister for all the operations of the state to run smoothly. A state without such assistant to maintain its governance would be like operating machinery without levers and switches, nuts, and bolts.

మాటకు బ్రాణము సత్యము
 కోటకు బ్రాణము సుభట కోటి ధరిత్రిన్
 బోటికి బ్రాణము మానము
 చీటికి బ్రాణంబు వ్రాలు సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : మాటకు = పలుకునకు, ప్రాణము = ప్రాణాధారము, సత్యము = నిజమైన పలుకులు, కోటకు = దుర్గమునకు, ప్రాణము = ప్రాణాధారము, సుభటకోటి = సుశిక్షితులైన సైనిక వర్గము, ధరిత్రిన్ = భూమియందు, బోటికి = యువతికి, ప్రాణము = ప్రాణాధారము, మానము = అభిమానము, చీటికి = ఉత్తరమునకు, ప్రాణము = ప్రాణాధారము, వ్రాలు = సంతకము, సిద్ధము = నిజము

భావము : మాటకు ప్రాణప్రదమైనది సత్యము. దుర్గమునకు ప్రాణప్రదమైనది సుశిక్షితులైన సైనిక వర్గము. స్త్రీలకు ప్రాణ ప్రదమైనది అభిమానము. అభిమానము లేని స్త్రీ గౌరవింపబడదు. ఉత్తరమునకు ప్రాణప్రదమైనది సంతకము. ప్రత్యేకత కలిగి ఉండాలి అంటే ప్రాణప్రదమైనది కలిగి ఉండాలి. లేకపోతే వ్యర్థమే సుమా!

CRUCIAL PREREQUISITES!

Maataku braaNamu sathyamu
 Kotaku braaNambu suBhata koti Dharithrin
 Botiki braaNamu maanam
 Cheetiki braaNambu vraalu sidDhamu Sumathi!

The poet in this verse explains the core principles in life. One should always speak only truth because truth is the essence of our speech. Well-trained troops are the life of any fort as they are essential in safeguarding the fortress. Self-respect is the precious jewel a woman should be adorned with, to maintain her dignity. Signature gives validation to any letter or a document.

మాన ఘను దాతృధృతి జెడి
 హీనుడగు వాని నాశ్రయించుట యెల్లన్
 మానెడు జలముల లోపల
 నేనుగు మెయి దాచినట్లు లెఱుగుము సుమతీ!

అర్థం : మానఘనుడు = అభిమానవంతుడు గొప్పవాడు, ఆత్మధృతిచెడి = తన మనో ధైర్యమును విడనాడి, హీనుడగు వానిని = అల్పుడైన వానిని, ఆశ్రయించుట = శరణుకోరుట, ఎల్లన్ = అంతయును, మానెడు కుంచములో నాల్గవ వంతు, జలము లోపలన్ = నీళ్ళయందు, ఏనుగు మెయి దాచినట్లు = ఏనుగు శరీరమును దాచినట్లు, ఎఱుగుము = తెలుసుకొనుము

భావము : అభిమానవంతుడైన మనిషి తన మనో ధైర్యమును వదిలి అల్పుడైన మనిషిని శరణు కోరుట ఎట్లుండిననగా మానెడు నీటిలో ఏనుగు శరీరమును దాచినట్లుండగా ఎంత అసహజముగా ఉండునో కదా! ఏనుగు శరీరము మునగవలెనంటే సరస్సు అవసరము, చెంబెడు నీళ్ళలో ముంచడం అసాధ్యము కదా!

LEAD AN HONORABLE LIFE!

Maana Ghanu daathmaDhruti jhedi
 Heenundagu vaani naasrayinchuta yellan
 Maanedu Jalamula lopala
 Neynugu meyi dhaachinattu lerugumu Sumathi!

The poet recalls situations where an honorable man would face humiliation. In this world, when a noble man becomes helpless, he seeks assistance from a crook because of his misfortune. It is compared to an elephant trying to hide its enormous face in a small quantity of water. An ethical man should not stoop down to any dishonorable man at the cost of his virtues. He will be ridiculed and humiliated for this kind of gesture.

మదినొకని వలచి యుండగా
 మది చెడి యొక క్రూర విటుడు మానక తిరుగన్
 బొది జిలుక పిల్లి పట్టిన
 జదువనె యా పంజరమున జగతిని సుమతీ!

అర్థం : జగతిన్ = లోకము నందు, మదిన్ = మనస్సు నందు, ఒకని = ఒక మనుష్యుని, వలచి యుండగా = ప్రేమించి వుండగా, మది చెడి = మనస్సు చెడి, మరియొక క్రూర విటుడు = మరొక క్రూరమైన విటుడు, మానక = తిరుగన్ = విడిచిపెట్టకుండా తిరిగినంత మాత్రమున, పొంది = పంజరమందలి, చిలుక = చిలుకను, పిల్లి+పెట్టి = పిల్లి పట్టుకొనినచో, చదువున్ = చదువునా, ఆ పంజరమున = ఆ పంజరమందు

భావము : ఏ వ్యక్తికయినా ప్రేమ ఆంతర్యంలో నుండి రావాల్సిందే. బలవంతం చేసి, భయపెట్టి బంధించినా వారి నుండి నిజమయిన ప్రేమను పొందలేరు సుమా! పంజరంలో చిలుకను పెట్టినా దానిచేత మాట్లాడించలేరు. ప్రేమించబడాలి అంటే యోగ్యుడయి వుండాలి. క్రూరత్వంతో సాధించలేరు.

FREEDOM TO LOVE!

madhinokani valachi yundagaa
 madhi chedi yoka kroora vitudu maanaka thirugun
 bodhi giluka pilli pattina
 jadhuvune yaa panjaramuna jagathini Sumathi

The poet in this verse points towards how a sensitive woman's heart responds only to true love. A girl who is in love with a man of her choice will not change her mind. She cannot make friendship with a vagabond who pesters and bullies her to love him. A bird which is safe in a cage, singing and talking, will seize to do that if a greedy cat grabs it by the neck. It is not possible to force anyone do anything against their will.

మేలెంచని మాలిన్యుని
 మాలను, మొగసాలెవాని మంగలి హితుగా
 నేలిన నరపతి రాజ్యము
 నేల గలసిపోవు గానీ నెగడదు సుమతీ!

అర్థం : మేలెంచని = మంచిని తలంచని, మాలిన్యుని = దుర్మార్గుని, మాలను = మాలవానిని, నగసాలి వానిని = నగలను చేయు వానిని, మంగలి = మంగలి వానిని, హితుగాన్ = మంచిని చేసుకొని, ఏలిన = పరిపాలించిన, నరపతి రాజ్యము = ప్రభువు యొక్క రాజ్యము, నేల కలసిపోవు = మట్టిలో కలసిపోవు గాని, నెగడవు = కీర్తిని పొందరు

భావము : చేసిన ఉపకారము గుర్తుంచుకొనని దుర్మార్గుని మాల వానిని, కంసాలిని, మంగలిని తనకు మంచిని కోరు మిత్రునిగా భావించి దగ్గర నుంచుకొనెడి రాజ్యము నెలేడు రాజు యొక్క రాజ్యము మట్టిలో కలసిపోవును గాని అభివృద్ధిని, కీర్తిని పొందదు. తన మంచిని కోరని వారికి దూరంగా వుండాలి.

BE A GOOD LEADER!

MeylENCHANI maalinyuni
 Maalanu mogasaalevaani mangali hithugaa
 Neylina narapathi raajyamu
 Neyla galasipovu gaani negadadhu Sumathi!

In this verse the poet indicates that, if a leader associates with individuals of peculiar characters, there is a chance that he/she will not succeed as a leader. Do not take advise of a cruel and pessimistic person. Do not discuss the state affairs with a person who is as cruel and detached as a butcher. A butcher slaughters any animal whether dead or alive without any feelings attached. One cannot consult with someone as selfish as a goldsmith who will not hesitate to transform or diminish the value of pure gold into an alloy and deceive his customers. Think twice before consulting an insensitive person like a barber. A barber places a sharp blade on the face of people while shaving. He does not flinch nor feels sorry when his clients bleed from the nick of his blade. It is recommended to stay away from such people.

రా పొమ్మని పిలువని యా
 భూపాలుని గొల్వ భుక్తి ముక్తులు గలవే
 దీపంబు లేని యింటను
 చే పుణి కీళ్ళీడినట్లు సిద్ధము సుమతీ!

అర్థం : రా = రమ్ము, పొమ్ము = వెళ్ళుము, అని = అని చెప్పి, పిలువని = పిలువనట్టి, భూపాలునిన్+కొల్వ = రాజును కొల్వగా, భుక్తి ముక్తులు కలవే = భుక్తియును ముక్తియును కలుగునా, దీపంబు లేని యింటను = దీపము లేనటువంటి ఇంటియందు, చే పుణి కీళ్ళు = చేతితో తడుముచూ ఆడేడి ఆట, ఆడినట్లు = ఆడిన విధముగా, సిద్ధము = నిజము

భావము : వ్యక్తిగా గుర్తించి గౌరవించనిచో రాజు దగ్గర కొలువు అయినా లాభం లేదు. వృధా ప్రయాస కూడా. చీకటి నందు వస్తువు కోసం వెదకులాడి పట్టుకొనుట వంటిదే కదా. చీకట్లో తడుములాట తప్ప కనపడదు.

CLAIM YOUR IDENTITY AT YOUR WORKPLACE!

Raa pommani piluvani yaa
 Bhupaaluni golva Bhukti mukthulu galavey
 dheepambu leyni yintanu
 Chey puNi keellidinatlu sidDhamu Sumathi!

In this verse the poet implies that it is futile to work for a king or a superior who does not keep in touch neither with you nor with your work. If the work that is not valued or acknowledged by a manager is ineffective it will not result in any benefit. Such service where your supervisor is neither noticing nor guiding you is like fumbling in the dark house without a lamp. It is important to claim your identity and make an impression in your workplace.

రూపించి పలికి బొంకకు
 ప్రాపగు చుట్టంబు నెగ్గు పలుకకు మదిలో
 గోపించు రాజు గొల్వకు
 పాపపు దేశంబు సొరకు పదిలము సుమతీ!

అర్థం : రూపించి పలికి = రూడిగా చేయుదునని చెప్పి, బొంకకు = అట్లనలేదని బొంకకు, ప్రాపగు = ఆధారముగా నున్న, చుట్టంబున్ = బంధువునకు, ఎగ్గు పలుకకు = కీడును మాట్లాడకుము, మదిలో = మనస్సు నందు, కోపించురాజున్ = కోపపడు ప్రభువును, గొల్వకు = సేవింపకుము, పాపపు = పాపము చేకూడిన, దేశంబు = దేశమునకు, సొరకు = వెళ్ళకుము

భావము : ఒక మాట మాట్లాడిన తరువాత దానికి భిన్నముగా అబద్ధము లాడకుము. నీకు ఆధారమైన చుట్టమును మనస్సునందైనా కీడు తలపకుము. కోపగించు రాజును సేవింపకుము. పాప ప్రదేశమునకు వెళ్ళకుము.

AVOIDDESPAIR!

Roopinchi paliki bonkaku
 Praapagu chuttambu neggu palukaku madhilo
 Gopinchu raaju golvaku
 Paapapu dhesambu soraku padhilamu Sumathi!

In this verse the poet elicits that it is not morally wrong to contradicting your own statements. It is hurtful to deceive a close friend or a relative who always stood by your side in time of need. It is challenging to work for a king or a manager, who has an anger problem. Do not go to an unsafe place out of curiosity.

లావుగల వాని కంటెను
 భావింపగ నీతి పరుడు బలవంతుండౌ
 గ్రావంబంత గజమును
 మావటి వాడెక్కినట్లు మహిలో సుమతీ!

అర్థం : లావుగల కంటెను = బలం కల వాని కన్నను, భావింపగ = ఆలోచింపగా, నీతిపరుడు = నీతివంతుడు, బలవంతుండౌ = బలము కలవాడగును, గ్రావంబంత = కొండంతయున్న, గజంబును = ఏనుగును, మహిలో = భూమియందు, మావటి వాడెక్కినట్లు = మావటివాడు ఎక్కిన విధముగా

భావము : శరీర బలము కలవానికన్న గొప్పవాడు నీతివంతుడు సుమా! నీతివంతుడే నిజమైన బలవంతుడు. కొండంత ఉన్న ఏనుగు, చిన్నవాడైనా మావిటి ఎక్కి అదుపు నందుంచుచుండెను కదా! ఎంతటి ధనవంతుడైనా, దుర్మార్గుడైతే ఎక్కడా గౌరవించబడలేడు. సంపదలో పేదవాడైనా ధర్మాత్ముడైతే ఎనలేని గౌరవము కలిగి వుంటాడు.

MORAL STRENGTH IS STRONGER THAN PHYSICAL STRENGTH!

Laavigala vaani kantenu
 Bhaavimpaga neethi parudu balavanthundau
 GraVambantha gajambunu
 Maavati vaadekkinatlu mahilo Sumathi!

In this verse the poet reassures that mere appearance is not everything. It is the content in an individual's character which matters the most. An enormous elephant is controlled by a mahout. A skinny person with inner strength and moral values is much stronger than a muscular man with a sickle in the hand. So, one should focus on building values and principles in life not on physical or monetary strengths.

వఱదైన ఛేను దున్నకు
 కఱవైనను బంధు జనుల కడకేగకు మీ
 పరులకు మర్మము సెప్పకు
 పిఱికిని దళవాయి తనము బెట్టకు సుమతీ!

అర్థం : వఱదైన = వరదపాలు అయినట్టి పొలము, దున్నకు = దున్నవలదు, కఱవైనను = పొలము వండక తిండికి ఇబ్బంది వచ్చిననూ, బంధువుల కడకున్ = బంధువుల వద్దకు, ఏగకుమీ = వెళ్ళవలదు, పరులకు = ఇతరులకు, మర్మము = రహస్యములను, సెప్పకు = చెప్పవలదు, పిఱికిని = పిఱికి వానికి, దళవాయి తనము = సైన్య విభాగమునకు నాయకత్వము, పెట్టకు = కట్టపెట్ట వలదు

భావము : వరద నీటి యందు మునిగిన ఛేనును దున్నుటకు ప్రయత్నము చేయకూడదు. ఏ కారణములనయిననూ తినుటకు కఱవు ఏర్పడిననూ, ఏ ఇబ్బంది ఏర్పడిననూ బంధువుల ఇంటికి వెళ్ళవలదు. ఇతరులకు మన రహస్యములను ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ చెప్పకూడదు. పిరికివానికి సైన్యం బాధ్యతను అప్పగించ కూడదు. ఫలితము ఇవ్వని ప్రయత్నము వృధా.

THINK BEFORE YOU MANY CHOICES!

Varadaina cheynu dhunnaku
 Karavainanu banDhu janula kadakeygaku mee
 Parulaku marmamu seppaku
 Pirikiki dhalavaai thanamu bettaku Sumathi!

The poet implores in this poem how futile it is to make some of the decisions we take in life. There is no point in ploughing a field that is flooded hoping that it will yield good crop. It is pointless to approach any relative for help because a true well-wisher will always come to your rescue when you are in need even without asking. Do not open you heart and reveal any personal secrets to anyone. It will be a poor choice, making a timid man your army general that would result in humiliation and embarrassment to the country if he runs away from the battlefield.

వరి పంట లేని యూరును
 దొరయుండని యూరు తోడు దొరకని తెరువున్
 ధరను బతి లేని గృహమును
 అరయంగా రుద్రభూమి యనదగు సుమతీ!

అర్థం : వరిపంట లేని = వరిపంట లేని ఊరును, ఊరును = ఊరుయును, దొరయుండని = ప్రభువు యుండనటువంటి ఊరయును, తోడు = సహాయము, దొరకని = దొరకనటువంటి, తెరువున్ = మార్గమును, ధరన్ = భూమియందు, పతిలేని = యజమాని లేనటువంటి, గృహమును = ఇల్లుయును, అరయంగా = పరిశీలింపగా, రుద్రభూమి = శృశానము, అనదగు = అనవచ్చును.

భావము : వరి పంట పండనటువంటి యూరును, ప్రభువు లేనటువంటి యూరును, మార్గమున తోడు దొరకని ఊరు, యజమాని లేనటువంటి ఇంటిని పరిశీలిస్తే శృశానంగా పిలువవచ్చును. ఏ విధమయిన కళాకాంతి లేకుండా, బాధ్యత లేకుండా ఉంటుంది. చైతన్యం వున్నచోట మాత్రమే వెలుగు వుంటుంది.

LIFELESS AND BARREN LANDS!

Vari panta leyni yoorunu
 dhorayundani yooru, thodu dhorakani theruvun
 Dharanu bathi leyni gruhamunu
 Narayangaa rudraBhoomi yanadhagu Sumathi!

The poet laments in this verse life can be unbearable under peculiar circumstances. Any village without any crops or luscious greenery indicate lack of prosperity and collective efforts of the village people. A place without a ruler or a leader becomes directionless that might lead to chaos. If we do not have company or a co-traveler in any path in life or any journey it is tough to complete. In the same manner, it is stressful to maintain a household without a husband. All these situations are compared to a lifeless, barren lands, like cemetery by the poet.

వినదగు నెవ్వరు సెప్పిన
 వినినంతనే వేగపడక వివరింప దగున్
 కనికల్ల నిజము దెలిసిన
 మనుజుడె పో నీతిపరుడు మహిలో సుమతీ!

అర్థం : ఎవ్వరు+చెప్పిన = ఎవరు ఏ విషయములను చెప్పినను, వినదగు = వినుట తగినపని, వినినంతనే = ఆ మాటలను విన్న వెంటనే, వేగపడక = తొందరపడక, వివరింపదగున్ = అందలి మంచి, చెడులను ఆలోచింప వలయును, కని = చూచి, కల్ల = అసత్యమును, నిజము = సత్యమును, తెలిసిన = తెలిసినటువంటి, మనుజుడెపో = మనుష్యుడే పరిశీలింపగా, మహిలో = భూమియందు, నీతిపరుడు = నీతిమంతుడు

భావము : ఎవరు ఏ విషయము చెప్పినా శ్రద్ధగా వినవలయును. వినినంత మాత్రమున తొందరపడక అందలి మంచి చెడులను ఆలోచింపవలయును. సత్యాసత్యములను, మంచి చెడులను పరిశీలించి తెలుసుకొనడం నీతిమంతుడైన మనుష్యుని లక్షణము సుమా! విషయముల పట్ల నిదానము ప్రదానము ఆలోచన ఆవశ్యకము

BE A GOOD LISTENER, ACT RIGHTEOUSLY!

Vinadhagu nevvuru jeppina
 Vininanthaney veyga padaka vivarimpa dhagun
 Kanikalla nijamu dhelisina
 Manujude poo neethiparudu mahilo Sumathi!

In this verse the poet counsels us to be a good listener. We should always listen and pay attention to any advice given to us. But do not hastily come to any conclusions or follow the suggested advice right away. An intelligent and ethical person looks at the pros and cons and acts only in a righteous manner. And understand the distinction between truth and false.

ధ్యాన మూలం గురుర్మూర్తిః
పూజామూలం గురోః పాదం
మంత్రమూలం గురోర్వాక్యం
మోక్షమూలం గురోః కృప.